

TRIBUNALENS DOM (åttonde avdelningen)

den 13 juli 2011 *

I mål T-151/07,

Kone Oyj, Helsingfors (Finland),

Kone GmbH, Hannover (Tyskland),

Kone BV, Voorburg (Nederländerna),

företrädna av T. Vinje, solicitor, D. Paemen, J. Schindler, B. Nijs, A. Tomtsis, avocats,
J. Flynn, QC, och D. Scannell, barrister,

sökande,

* Rättegångsspråk: engelska.

mot

Europeiska kommissionen, företrädd av É. Gippini Fournier och R. Sauer, båda i egenskap av ombud,

svarande,

angående en talan om, i första hand, ogiltigförklaring av kommissionens beslut K(2007) 512 slutlig av den 21 februari 2007 om ett förfarande enligt artikel 81 [EG] (ärendet COMP/E-1/38.823 – Hissar och rulltrappor) och, i andra hand, nedsättning av de böter som sökandena har ålagts,

meddelar

TRIBUNALEN (åttonde avdelningen),

sammansatt av ordföranden M.E. Martins Ribeiro (referent) samt domarna N. Wahl och A. Dittrich,

justitiesekreterare: handläggaren K. Andová,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 16 oktober 2009,

följande

Dom

- 1 Förevarande mål avser en talan om, i första hand, ogiltigförklaring av kommissionens beslut K(2007) 512 slutlig av den 21 februari 2007 om ett förfarande enligt artikel 81 [EG] (ärende COMP/E-1/38.823 – Hissar och rulltrappor) (nedan kallat det angripna beslutet), vilket har offentliggjorts i en sammanfattning i *Europeiska unionens officiella tidning* den 26 mars 2008 (EUT C 75, s. 19), och, i andra hand, nedsättning av de böter som sökandena har ålagts.

- 2 I det angripna beslutet slog Europeiska gemenskapernas kommission fast att följande bolag hade överträtt artikel 81 EG:
  - Kone Belgium SA, Kone GmbH (nedan kallat Kone Tyskland), Kone Luxembourg Sàrl, Kone BV Liften en Roltrappen (nedan kallat Kone Nederländerna) och Kone Oyj (nedan kallat KC) (nedan gemensamt eller separat kallade Kone),

  - Otis SA, Otis GmbH & Co. OHG (nedan kallat Otis Tyskland), General Technic Otis Sàrl, General Technic Sàrl, Otis BV (nedan kallat Otis Nederländerna), Otis Elevator Company (nedan kallat OEC) och United Technologies Corporation (nedan kallat UTC) (nedan gemensamt eller separat kallade Otis),

  - Schindler SA, Schindler Deutschland Holding GmbH (nedan kallat Schindler Tyskland), Schindler Sàrl, Schindler Liften BV (nedan kallat Schindler Nederländerna) och Schindler Holding Ltd (nedan kallat Schindler Holding) (nedan gemensamt eller separat kallade Schindler),

- ThyssenKrupp Liften Ascenseurs NV, ThyssenKrupp Aufzüge GmbH (nedan kallat TKA), ThyssenKrupp Fahrtreppen GmbH (nedan kallat TKF), ThyssenKrupp Elevator AG (nedan kallat TKE), ThyssenKrupp AG (nedan kallat TKAG), ThyssenKrupp Ascenseurs Luxembourg Sàrl och ThyssenKrupp Liften BV (nedan kallat TKL) (nedan gemensamt eller separat kallade ThyssenKrupp), och

  - Mitsubishi Elevator Europe BV (nedan kallat MEE).
- 3 KC, som är en av sökandena i förevarande mål, är ett globalt företag inom underhåll och maskindustrin, med huvudkontor i Finland, som säljer, tillverkar, installerar och moderniserar hissar, rulltrappor och automatiska dörrar. KC bedriver verksamhet inom området för rulltrappor och hissar genom nationella dotterbolag. Dessa dotterbolag är, bland annat, i Tyskland, Kone Tyskland och, i Nederländerna, Kone Nederländerna (skälen 15, 18 och 20 i det angripna beslutet).

Det administrativa förfarandet

Kommissionens utredning

- 4 Under sommaren 2003 översändes information till kommissionen om att det eventuellt förekom en kartell mellan Europas fyra största tillverkare av hissar och rulltrappor som bedriver affärsverksamhet i unionen, nämligen Kone, Otis, Schindler och ThyssenKrupp (skälen 3 och 91 i det angripna beslutet).

Tyskland

- 5 Från och med den 28 januari 2004 och under mars månad år 2004 genomförde kommissionen, med tillämpning av artikel 14.3 i rådets förordning nr 17 av den 6 februari 1962, första förordningen om tillämpning av artiklarna [81 EG] och [82 EG] (EGT 1962, 13, s. 204; svensk specialutgåva, område 8, volym 1, s. 8), undersökningar i bland annat de lokaler som användes av Otis och ThyssenKrupps dotterbolag i Tyskland (skälen 104 och 106 i det angripna beslutet).

- 6 Den 12 och den 18 februari 2004 kompletterade Kone sin ansökan av den 2 februari 2004, enligt kommissionens meddelande om immunitet mot böter och nedsättning av böter i kartellärenden (EGT C 45, 2002, s. 3) (nedan kallat 2002 års meddelande om samarbete), avseende Belgien med upplysningar rörande Tyskland. Likaså kompletterade Otis, mellan mars 2004 och februari 2005, sin ansökan avseende Belgien med upplysningar rörande Tyskland. Schindler ingav den 25 november 2004 en ansökan enligt nämnda meddelande som innehöll uppgifter rörande Tyskland, vilken kompletterades mellan december 2004 och februari 2005. I december 2005 översände slutligen ThyssenKrupp en ansökan till kommissionen avseende Tyskland, likaså i enlighet med nämnda meddelande (skälen 105, 107, 112 och 114 i det angripna beslutet).

- 7 Mellan september och november 2004 skickade även kommissionen, med tillämpning av artikel 18 i rådets förordning (EG) nr 1/2003 av den 16 december 2002 om tillämpning av konkurrensreglerna i artiklarna 81 [EG] och 82 [EG] (EGT L 1, 2003, s. 1), skrivelser med begäran om upplysningar till de företag som hade deltagit i överträdelsen i Tyskland, till flera kunder i denna medlemsstat och till sammanslutningarna VDMA, VFA och VMA (skälen 110, 111 och 113 i det angripna beslutet).

Nederländerna

- 8 I mars 2004 ingav Otis en ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete avseende Nederländerna, vilken senare kompletterades. I april 2004 ingav ThyssenKrupp en ansökan enligt nämnda meddelande, vilken senare också kompletterades flera gånger. Den 19 juli 2004 kompletterade slutligen Kone sin ansökan av den 2 februari 2004 avseende Belgien med upplysningar rörande Nederländerna (skälen 127, 129 och 130 i det angripna beslutet).
- 9 Den 27 juli 2004 beviljades Otis villkorad immunitet med tillämpning av punkt 8 a i nämnda meddelande (skäl 131 i det angripna beslutet).
- 10 Från och med den 28 april 2004 genomförde kommissionen, med tillämpning av artikel 14.3 i förordning nr 17, undersökningar i bland annat de lokaler som användes av Kones, Schindlers, ThyssenKrupps och MEE:s dotterbolag i Nederländerna och i sammanslutningen Boschduins lokaler (skäl 128 i det angripna beslutet).
- 11 I september 2004 skickade kommissionen, med tillämpning av artikel 18 i förordning nr 1/2003, skrivelser med begäran om upplysningar till de företag som hade deltagit i överträdelsen i Nederländerna, till flera kunder i denna medlemsstat och till sammanslutningarna VLR och Boschduin (skälen 133 och 134 i det angripna beslutet).

Meddelandet om invändningar

- 12 Den 7 oktober 2005 antog kommissionen ett meddelande om invändningar, vilket riktade sig till bland andra de bolag som har angetts ovan i punkt 2. Samtliga bolag som meddelandet om invändningar riktade sig till inkom med skriftliga yttranden som svar på kommissionens invändningar (skälen 135 och 137 i det angripna beslutet).

- 13 Något muntligt hörande ägde inte rum, eftersom inget av de bolag som meddelandet om invändningar riktade sig till hade begärt det (skäl 138 i det angripna beslutet).

Det angripna beslutet

- 14 Kommissionen antog det angripna beslutet den 21 februari 2007. I beslutet konstaterade kommissionen att de bolag som beslutet riktade sig till hade deltagit i fyra enstaka, komplexa och fortlöpande överträdelser av artikel 81.1 EG i fyra medlemsstater genom att sinsemellan dela upp marknader och genom att komma överens om eller samråda om fördelningen av upphandlingar och kontrakt avseende försäljning, installation, underhåll och modernisering av hissar och rulltrappor (skäl 2 i det angripna beslutet).
- 15 Beträffande de företag som beslutet riktade sig till ansåg kommissionen att förutom dotterbolagen till de berörda företagen i Belgien, Tyskland, Luxemburg och Nederländerna, skulle moderbolagen till dessa dotterbolag hållas solidariskt ansvariga för de överträdelser av artikel 81 EG som deras respektive dotterbolag hade gjort sig skyldiga till, på grund av att moderbolagen hade kunnat utöva ett avgörande inflytande på dotterbolagens affärspolicy under den tid överträdelsen pågick och att det kunde antas att de hade använt sig av denna befogenhet (skälen 608, 615, 622, 627 och 634–641 i det angripna beslutet). MEE:s moderbolag hölls inte solidariskt ansvariga för sitt dotterbolags beteende, på grund av att det inte kunde fastställas att moderbolagen hade utövat ett avgörande inflytande på dotterbolagets beteende (skäl 643 i det angripna beslutet).
- 16 Vid beräkningen av bötesbeloppet tillämpade kommissionen, i det angripna beslutet, den metod som föreskrivs i riktlinjerna för beräkning av böter som döms ut enligt artikel 15.2 i förordning nr 17 och artikel 65.5 [KS] (EGT C 9, 1998, s. 3) (nedan kallade

1998 års riktlinjer). Den bedömde även huruvida, och i vilken utsträckning, de berörda företagen uppfyllde kraven i 2002 års meddelande om samarbete.

- 17 Kommissionen betecknade överträdelserna som ”mycket allvarliga”, med hänsyn till deras art och till det faktum att varje överträdelse omfattade hela territoriet i en medlemsstat (Belgien, Tyskland, Luxemburg eller Nederländerna), även om deras faktiska påverkan inte gick att mäta (skäl 671 i det angripna beslutet).
- 18 För att kunna beakta de berörda företagens faktiska ekonomiska kapacitet att allvarligt skada konkurrensen, delade kommissionen, för varje land, in företagen i flera olika kategorier med hänsyn till omsättningen på marknaden för hissar och/eller rulltrappor, i förekommande fall inbegripet tjänster för underhåll och modernisering (skälen 672 och 673 i det angripna beslutet).
- 19 Vad beträffar kartellen i Tyskland placerades Kone, Otis och ThyssenKrupp i den första kategorin, med ett utgångsbelopp för böterna på 70 000 000 euro. Schindler placerades i den andra kategorin, med ett utgångsbelopp för böterna på 17 000 000 euro (skälen 676–679 i det angripna beslutet). En multiplikator på 1,7 tillämpades på utgångsbeloppet för de böter som Otis skulle åläggas och en multiplikator på 2 tillämpades på utgångsbeloppet för ThyssenKrupps böter, för att beakta deras storlek och samlade resurser, vilket gjorde att utgångsbeloppen för deras böter höjdes till 119 000 000 euro respektive 140 000 000 euro (skälen 690 och 691 i det angripna beslutet). Eftersom Kones, Otis och ThyssenKrupps överträdelse hade pågått i åtta år och fyra månader (från och med den 1 augusti 1995 till och med den 5 december 2003), höjde kommissionen utgångsbeloppet för dessa företags böter med 80 procent. Eftersom Schindlers överträdelse hade pågått i fem år och fyra månader (från och med den 1 augusti 1995 till och med den 6 december 2000), höjde kommissionen utgångsbeloppet för detta företags böter med 50 procent. Böternas grundbelopp höjdes således till 126 000 000 euro för Kone, till 214 200 000 euro för Otis, till 25 500 000 euro

för Schindler och till 252 000 000 euro för ThyssenKrupp (skälen 693 och 696 i det angripna beslutet). Kommissionen fann att ThyssenKrupp skulle anses ha begått upprepad överträdelse och höjde företagets bötesbelopp med 50 procent på grund av denna försvarande omständighet (skälen 697–707 i det angripna beslutet). Det ansågs inte föreligga någon förmildrande omständighet till förmån för de berörda företagen (skälen 727–729, 735, 736, 742–744, 749, 750 och 753–755 i det angripna beslutet). Kone beviljades dels den maximala nedsättning med 50 procent av bötesbeloppet som föreskrivs i punkt 23 b första stycket första strecksatsen i 2002 års meddelande om samarbete, dels en nedsättning med 1 procent av bötesbeloppet på grund av att bolaget inte bestred de faktiska omständigheterna. Otis beviljades dels en nedsättning med 25 procent av bötesbeloppet inom det intervall som föreskrivs i punkt 23 b första stycket andra strecksatsen i nämnda meddelande, dels en nedsättning med 1 procent av bötesbeloppet på grund av att bolaget inte bestred de faktiska omständigheterna. Schindler beviljades dels en nedsättning med 15 procent av bötesbeloppet inom det intervall som föreskrivs i punkt 23 b första stycket tredje strecksatsen i nämnda meddelande, dels en nedsättning med 1 procent av bötesbeloppet på grund av att bolaget inte bestred de faktiska omständigheterna. ThyssenKrupp beviljades en nedsättning med 1 procent av bötesbeloppet på grund av att bolaget inte bestred de faktiska omständigheterna (skälen 778–813 i det angripna beslutet).

- 20 Vad beträffar kartellen i Nederländerna placerades Kone i den första kategorin, med ett utgångsbelopp för böterna på 55 000 000 euro. Otis placerades i den andra kategorin, med ett utgångsbelopp för böterna på 41 000 000 euro. Schindler placerades i den tredje kategorin, med ett utgångsbelopp för böterna på 24 500 000 euro. ThyssenKrupp och MEE placerades i den fjärde kategorin, med ett utgångsbelopp för böterna på 8 500 000 euro (skälen 684 och 685 i det angripna beslutet). En multiplikator på 1,7 tillämpades på utgångsbeloppet för de böter som Otis skulle åläggas och en multiplikator på 2 tillämpades på utgångsbeloppet för ThyssenKrupps böter, detta för att kunna beakta deras storlek och samlade resurser, vilket gjorde att utgångsbeloppen för deras böter höjdes till 69 700 000 euro respektive 17 000 000 euro

(skälen 690 och 691 i det angripna beslutet). Eftersom Otis och ThyssenKrupps överträdelse hade pågått i fem år och tio månader (från och med den 15 april 1998 till och med den 5 mars 2004), höjde kommissionen utgångsbeloppet för dessa företags böter med 55 procent. Eftersom Kones och Schindlers överträdelse hade pågått i fyra år och nio månader (från och med den 1 juni 1999 till och med den 5 mars 2004), höjde kommissionen utgångsbeloppet för dessa företags böter med 45 procent. Eftersom MEE:s överträdelse hade pågått i fyra år och en månad (från och med den 11 januari 2000 till och med den 5 mars 2004), höjde kommissionen utgångsbeloppet för detta företags böter med 40 procent. Böternas grundbelopp höjdes således till 79 750 000 euro för Kone, till 108 035 000 euro för Otis, till 35 525 000 euro för Schindler, till 26 350 000 euro för ThyssenKrupp och till 11 900 000 euro för MEE (skälen 695 och 696 i det angripna beslutet). Kommissionen fann att ThyssenKrupp skulle anses ha begått upprepade överträdelser och höjde företagets bötesbelopp med 50 procent på grund av denna försvarande omständighet (skälen 697, 698 och 715–720 i det angripna beslutet). Det ansågs inte föreligga någon förmildrande omständighet till förmån för de berörda företagen (skälen 724–726, 731, 732, 737, 739–741, 745–748 och 751–755 i det angripna beslutet). Med tillämpning av 2002 års meddelande om samarbete beviljades Otis full immunitet mot böter. ThyssenKrupp beviljades dels en nedsättning med 40 procent av bötesbeloppet inom det intervall som föreskrivs i punkt 23 b första stycket första strecksatsen i nämnda meddelande, dels en nedsättning med 1 procent av bötesbeloppet på grund av att bolaget inte bestred de faktiska omständigheterna. Schindler och MEE beviljades en nedsättning med 1 procent av bötesbeloppet på grund av att bolagen inte bestred de faktiska omständigheterna (skälen 836–855 i det angripna beslutet).

21 Det angripna beslutets artikeldel har följande lydelse:

”Artikel 1

...

2. När det gäller Tyskland har följande företag överträtt artikel 81 [EG] genom att regelbundet och gemensamt, under de angivna perioderna och inom ramen för avtal och samordnade förfaranden på nationell nivå avseende hissar och rulltrappor, komma överens om att dela upp marknaderna samt fördela offentliga och privata upphandlingar och andra kontrakt mellan sig i enlighet med på förhand fastställda andelar för försäljning och installation:

- Kone: [KC] och [Kone Tyskland]: från och med den 1 augusti 1995 till och med den 5 december 2003.
- Otis: [UTC], [OEC] och [Otis Tyskland]: från och med den 1 augusti 1995 till och med den 5 december 2003.
- Schindler: Schindler Holding ... och [Schindler Tyskland]: från och med den 1 augusti 1995 till och med den 6 december 2000.
- ThyssenKrupp: [TKAG], [TKE], [TKA] och [TKF]: från och med den 1 augusti 1995 till och med den 5 december 2003.

...

4. När det gäller Nederländerna har följande företag överträtt artikel 81 [EG] genom att regelbundet och gemensamt, under de angivna perioderna och inom ramen för avtal och samordnade förfaranden på nationell nivå avseende hissar och rulltrappor, komma överens om att dela upp marknaderna, fördela offentliga och privata upphandlingar och andra kontrakt mellan sig i enlighet med på förhand fastställda andelar för försäljning och installation, och avstå från att konkurrera med varandra i fråga om kontrakt avseende underhåll och modernisering:

- Kone: [KC] och [Kone Nederländerna]: från och med den 1 juni 1999 till och med den 5 mars 2004.

- Otis: [UTC], [OEC] och [Otis Nederländerna]: från och med den 15 april 1998 till och med den 5 mars 2004.
- Schindler: Schindler Holding ... och [Schindler Nederländerna]: från och med den 1 juni 1999 till och med den 5 mars 2004.
- ThyssenKrupp: [TKAG] och [TKL]: från och med den 15 april 1998 till och med den 5 mars 2004.
- [MEE]: från och med den 11 januari 2000 till och med den 5 mars 2004.

Artikel 2

...

2. För de överträdelser i Tyskland som avses i artikel 1.2 åläggs företagen följande böter:

- Kone: [KC] och [Kone Tyskland], solidariskt ansvariga: 62 370 000 EUR.
- Otis: [UTC], [OEC] och [Otis Tyskland], solidariskt ansvariga: 159 043 500 EUR.
- Schindler: Schindler Holding ... och [Schindler Tyskland], solidariskt ansvariga: 21 458 250 EUR.
- ThyssenKrupp: [TKAG], [TKE], [TKA] och [TKF], solidariskt ansvariga: 374 220 000 EUR.

...

4. För de överträdelser i Nederländerna som avses i artikel 1.4 åläggs företagen följande böter:

- Kone: [KC] och [Kone Nederländerna], solidariskt ansvariga: 79 750 000 EUR.

- Otis: [UTC], [OEC] och [Otis Nederländerna], solidariskt ansvariga: 0 EUR.

- Schindler: Schindler Holding ... och [Schindler Nederländerna], solidariskt ansvariga: 35 169 750 EUR.

- ThyssenKrupp: [TKAG] och [TKL], solidariskt ansvariga: 23 477 850 EUR.

- [MEE]: 1 841 400 EUR.

...”

Förfarandet och parternas yrkanden

²² Sökandena – KC, Kone Tyskland och Kone Nederländerna – väckte förevarande talan genom ansökan som inkom till förstainstansrättens kansli den 8 maj 2007.

- 23 På grundval av referentens rapport beslutade förstainstansrätten (åttonde avdelningen) att inleda det muntliga förfarandet. Som en processledande åtgärd enligt artikel 64 i rättegångsreglerna ställde förstainstansrätten en skriftlig fråga till sökandena och anmodade parterna att inge handlingar. Sökandena besvarade inte förstainstansrättens fråga inom den föreskrivna fristen. De besvarade dock frågan genom skrivelse av den 10 september 2009. I nämnda skrivelse och i skrivelse av den 28 september 2009 framhöll sökandena att vissa uppgifter var konfidentiella och begärde att dessa uppgifter skulle utelämnas i förstainstansrättens publikationer. Parterna efterkom anmodan att inge handlingar inom den föreskrivna fristen.
- 24 Parterna utvecklade sin talan och svarade på förstainstansrättens muntliga frågor vid förhandlingen den 16 oktober 2009.
- 25 Genom beslut av den 14 oktober 2009 förelade förstainstansrätten kommissionen, enligt artiklarna 65 b, 66.1 och 67.3 andra stycket i rättegångsreglerna, att inge de handlingar som kommissionen hade uppgett var konfidentiella. Kommissionen efterkom föreläggandet inom den föreskrivna fristen. Eftersom förstainstansrätten ansåg att dessa handlingar inte var nödvändiga för att avgöra målet, återlämnades dessa till kommissionen utan att tillställas sökandena, och det muntliga förfarandet avslutades.
- 26 Sökandena har yrkat att tribunalen ska
- ogiltigförklara artikel 2.2 i det angripna beslutet, i den del KC och Kone Tyskland har ålagts böter genom den bestämmelsen, och antingen inte ålägga dessa bolag böter eller fastställa ett lägre bötesbelopp än det som fastställdes i det angripna beslutet,

- ogiltigförklara artikel 2.4 i det angripna beslutet, i den del KC och Kone Nederländerna har ålagts böter genom den bestämmelsen, och fastställa ett lägre bötesbelopp än det som fastställdes i det angripna beslutet, och

- förplikta kommissionen att ersätta rättegångskostnaderna.

27 Kommissionen har yrkat att tribunalen ska

- ogilla talan, och

- förplikta sökandena att ersätta rättegångskostnaderna.

Rättslig bedömning

- 28 Sökandena har bestritt dels lagenligheten av artikel 2.2 i det angripna beslutet, genom vilken de berörda företagen ålades böter för de överträdelser som begicks i Tyskland, dels lagenligheten av artikel 2.4 i det angripna beslutet, genom vilken de berörda företagen ålades böter för de överträdelser som begicks i Nederländerna.
- 29 I det avseendet har sökandena åberopat tre grunder. Den första grunden avser att kommissionen åsidosatte 1998 års riktlinjer och proportionalitetsprincipen vid fastställandet av utgångsbeloppet för böterna. Som andra grund har det gjorts gällande att kommissionen åsidosatte 2002 års meddelande om samarbete, principen om skydd för berättigade förväntningar, principen om likabehandling och rätten till

försvar. Den tredje grunden avser att kommissionen åsidosatte principen om skydd för berättigade förväntningar och principen om likabehandling vid fastställandet av den nedsättning av böterna som beviljades med anledning av samarbetet utanför 2002 års meddelande om samarbete.

Huruvida 1998 års riktlinjer och proportionalitetsprincipen åsidosattes vid fastställandet av utgångsbeloppet för böterna

- 30 Sökandena har hävdad att kommissionen tillämpade 1998 års riktlinjer felaktigt och åsidosatte proportionalitetsprincipen vid fastställandet av utgångsbeloppen för de böter som ålades för överträdelserna i Tyskland och Nederländerna.
- 31 Inledningsvis erinrar tribunalen om att kommissionen, enligt fast rättspraxis, har ett stort utrymme för skönmässig bedömning vad gäller metoden för beräkning av böter. Denna metod, som beskrivs i 1998 års riktlinjer, präglas i flera avseenden av flexibilitet, vilket gör det möjligt för kommissionen att använda sitt utrymme för skönmässig bedömning i enlighet med artikel 23.2 i förordning nr 1/2003 (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 3 september 2009 i de förenade målen C-322/07 P, C-327/07 P och C-338/07 P, Papierfabrik August Koehler m.fl. mot kommissionen, REG 2009, s. I-7191, punkt 112 och där angiven rättspraxis).
- 32 Bedömningen av hur allvarliga överträdelser mot unionens konkurrensrätt är ska göras med hänsyn till ett stort antal omständigheter, såsom bland annat de särskilda omständigheterna i målet, det sammanhang i vilket målet ingår och böternas avskräckande verkan. Det har emellertid inte fastställts någon tvingande eller uttömmande förteckning över de kriterier som måste tas i beaktande (domstolens dom av

den 19 mars 2009 i mål C-510/06 P, Archer Daniels Midland mot kommissionen, REG 2009, s. I-1843, punkt 72, och av den 3 september 2009 i mål C-534/07 P, Prym och Prym Consumer mot kommissionen, REG 2009, s. I-7415, punkt 54).

- 33 Som angetts ovan i punkt 16 har kommissionen i förevarande fall fastställt bötesbeloppet genom tillämpning av den metod som föreskrivs i 1998 års riktlinjer.
- 34 Även om 1998 års riktlinjer inte kan anses som rättsregler, som administrationen under alla omständigheter är skyldig att iaktta, utgör de likväl vägledande förhållningsregler för den praxis som ska följas och från vilka administrationen, i ett enskilt fall, inte får avvika utan att ange skäl som är förenliga med principen om likabehandling (se domstolens dom av den 28 juni 2005 i de förenade målen C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P och C-213/02 P, Dansk Rørindustri m.fl. mot kommissionen, REG 2005, s. I-5425, punkt 209 och där angiven rättspraxis, och förstainstansrättens dom av den 8 oktober 2008 i mål T-73/04, Carbone-Lorraine mot kommissionen, REG 2008, s. II-2661, punkt 70).
- 35 Genom att anta sådana förhållningsregler och genom att i samband med reglernas offentliggörande tillkännage att kommissionen härnäst ska tillämpa dem på de fall som omfattas av reglerna, har institutionen själv begränsat sitt utrymme för skönsmässig bedömning. Kommissionen kan således inte frångå dessa regler utan att i förekommande fall riskera att sanktionsåtgärder vidtas mot institutionen på grund av att den har åsidosatt allmänna rättsprinciper, såsom principen om likabehandling eller principen om skydd för berättigade förväntningar (se domen i de ovan i punkt 34 nämnda förenade målen Dansk Rørindustri m.fl. mot kommissionen, punkt 211 och där angiven rättspraxis, och domen i det ovan i punkt 34 nämnda målet Carbone-Lorraine mot kommissionen, punkt 71).
- 36 Den metod som kommissionen har åtagit sig att följa vid fastställandet av bötesbeloppet slås dessutom på ett allmänt och abstrakt sätt fast i 1998 års riktlinjer. Dessa riktlinjer innebär följaktligen att företagens rättssäkerhet säkerställs (domen i de ovan i punkt 34 nämnda förenade målen Dansk Rørindustri m.fl. mot kommissionen, punkterna 211 och 213).

- 37 Slutligen ska det påpekas att det i 1998 års riktlinjer anges att överträdelsens allvar som sådan ska bedömas och att ett allmänt utgångsbelopp ska bestämmas utifrån denna bedömning (punkt 1 A andra stycket). Vidare ska överträdelsens allvar bedömas utifrån överträdelsernas art och det berörda företags särdrag, i synnerhet dess storlek och ställning på den relevanta marknaden. Detta kan medföra att utgångsbeloppet justeras, att företagen klassificeras i olika kategorier och att ett särskilt utgångsbelopp fastställs (punkt 1 A tredje–sjunde styckena).
- 38 Vad beträffar bedömningen av överträdelsens allvar i det angripna beslutet, undersökte kommissionen i förevarande fall parallellt de fyra överträdelser som fastställdes i artikel 1 i det angripna beslutet "[e]ftersom [de] ... uppvisade en del gemensamma inslag" (skäl 657 i det angripna beslutet).
- 39 Vad först beträffar överträdelsernas art klargjorde kommissionen följande i skälen 658 och 659 i det angripna beslutet:
- "658 De överträdelser som förevarande beslut avser bestod huvudsakligen i en hemlig samverkan mellan konkurrenter för att dela upp marknaderna eller frysa marknadsandelarna genom att fördela projekten för försäljning och installation av nya hissar och/eller rulltrappor mellan sig, och för att inte konkurrera med varandra i fråga om underhåll och modernisering av hissar och rulltrappor (utom i Tyskland, där verksamhet avseende underhåll och modernisering inte diskuterades mellan kartelldeltagarna). Sådana horisontella begränsningar är i sig av den arten att de hör till de allvarligaste överträdelserna av artikel 81 [EG]. Överträdelserna i detta fall har på ett konstlat sätt berövat kunderna de fördelar som de skulle ha kunnat förvänta sig att få i ett konkurrensutsatt anbudsfordfarande. Det är även intressant att notera att vissa av de riggade projekten avsåg skattefinansierade offentliga upphandlingar som genomfördes just i syfte att få konkurrenskraftiga, och i synnerhet kostnadseffektiva, anbud.

- 659 Vid bedömningen av en överträdelses allvar är de omständigheter som avser överträdelsens syfte i allmänhet av större betydelse än de omständigheter som avser överträdelsens verkningar, särskilt när avtalen, såsom i förevarande fall, avser mycket allvarliga överträdelser, såsom fastställande av priser och marknadsuppdelning. Verkningarna av ett avtal utgör i allmänhet inte ett avgörande kriterium vid bedömningen av hur allvarlig överträdelsen är.”
- 40 Kommissionen uppgav att den ”inte har försökt visa de exakta verkningarna av överträdelsen, eftersom det [var] omöjligt att med tillräcklig säkerhet fastställa de konkurrensparametrar (pris, affärsvillkor, kvalitet, innovation med mera) som skulle ha varit tillämpliga om det inte hade skett några överträdelser” (skäl 660 i det angripna beslutet). Kommissionen ansåg likväl att ”[d]et är ... uppenbart att överträdelserna har haft en faktisk påverkan”, och den förklarade i det avseendet att ”[d]et förhållandet att de olika konkurrensbegränsande åtgärderna genomfördes av kartelldeltagarna ... i sig [tyder] på en påverkan på marknaden, även om den faktiska inverkan är svår att mäta, eftersom det i synnerhet är okänt om och, i så fall, hur många andra projekt som blivit föremål för riggade anbud, eller hur många projekt som kunnat fördelas mellan kartelldeltagarna, utan att det krävdes några kontakter mellan dessa” (skäl 660 i det angripna beslutet). I samma skäl tillade kommissionen att ”[k]onkurrenternas stora sammanlagda marknadsandelar tyder på sannolika konkurrensbegränsande verkningar och [det förhållandet att] dessa marknadsandelar förblev relativt stabila under hela den tid som överträdelserna pågick bekräftar dessa verkningar”.
- 41 I skälen 661–669 i det angripna beslutet bemötte därefter kommissionen de argument som sökandena hade åberopat under det administrativa förfarandet för att visa att överträdelserna hade en begränsad påverkan på marknaden.
- 42 Beträffande omfattningen av den relevanta geografiska marknaden anförde kommissionen, i skäl 670 i det angripna beslutet, att ”[d]e karteller som [det angripna] beslutet avser omfattade hela territoriet i Belgien, Tyskland, Luxemburg respektive Nederländerna” och att ”[d]et klart framgår av rättspraxis att en nationell geografisk marknad som omfattar en hel medlemsstat redan i sig utgör en väsentlig del av den gemensamma marknaden”.

- 43 Slutligen drog kommissionen, i skäl 671 i det angripna beslutet, slutsatsen att ”varje företag som beslutet riktar sig till har begått en eller flera mycket allvarliga överträdelser av artikel 81 EG ... med hänsyn till överträdelsernas art och det faktum att varje överträdelse omfattade hela territoriet i en medlemsstat (Belgien, Tyskland, Luxemburg eller Nederländerna)”. Kommissionen drog slutsatsen att ”dessa omständigheter är sådana att överträdelserna ska anses vara mycket allvarliga, även om deras faktiska påverkan inte går att mäta”.
- 44 Vad beträffar överträdelsen i Tyskland har sökandena hävdat att det angripna beslutet inte tar hänsyn till kommissionens egna konstateranden att kartellen i Tyskland inte avsåg samtliga hissprojekt. Den marknad som påverkades bestod således enbart av de hissprojekt vars värde översteg en miljon euro, det vill säga ungefär 20–30 procent av den totala marknaden, vilket bekräftades av Kone, Otis och ThyssenKrupp i deras ansökningar om immunitet (skälen 281 och 664 i det angripna beslutet). I repliken har sökandena även påpekat att en jämförelse mellan, å ena sidan, det allmänna utgångsbelopp som fastställdes för överträdelsen i Tyskland och, å andra sidan, de allmänna utgångsbelopp som fastställdes för överträdelserna i Belgien och Nederländerna bekräftar att det utgångsbelopp som fastställdes för överträdelsen i Tyskland var oproportionerligt, eftersom kartellerna i Belgien och Nederländerna, till skillnad från kartellen i Tyskland, avsåg hela hissmarknaden.
- 45 I det avseendet påpekar tribunalen att sökandena inte har bestritt att den metod som anges i punkt 1 A i 1998 års riktlinjer, rörande fastställandet av det allmänna utgångsbeloppet för böterna, är lagenlig. Denna metod följer en schablonmässigt fastställd logik. Enligt denna logik beräknas böternas allmänna utgångsbelopp, som fastställs på grundval av hur allvarlig överträdelsen är, med hänsyn till överträdelsens art och geografiska omfattning och överträdelsens konkreta påverkan på marknaden, om den är mätbar (förstainstansrättens dom av den 15 mars 2006 i mål T-15/02, BASF mot kommissionen, REG 2006, s. II-497, punkt 134, och av den 6 maj 2009 i mål T-116/04, Wieland-Werke mot kommissionen, REG 2009, s. II-1087, punkt 62).

- 46 Vidare utgör storleken på den relevanta marknaden i princip inte en obligatorisk omständighet, utan endast en relevant omständighet bland andra när det gäller att bedöma hur allvarlig en överträdelse är. Enligt rättspraxis är för övrigt kommissionen inte skyldig att avgränsa den relevanta marknaden eller bedöma storleken på denna marknad, när den aktuella överträdelsen har ett konkurrensbegränsande syfte (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 32 nämnda målet Prym och Prym Consumer mot kommissionen, punkterna 55 och 64, och förstainstansrättens dom av den 30 september 2009 i mål T-161/05, Hoechst mot kommissionen, REG 2009, s. II-3555, punkt 109). Vid fastställandet av utgångsbeloppet för böterna får således kommissionen ta hänsyn till värdet på den marknad som överträdelsen avser, dock utan att vara skyldig att göra det (se, för ett liknande resonemang, domarna i de ovan i punkt 45 nämnda målen BASF mot kommissionen, punkt 134, och Wieland-Werke mot kommissionen, punkt 63 och där angiven rättspraxis). Det föreskrivs nämligen inte i 1998 års riktlinjer att bötesbeloppet ska beräknas på grundval av företagets totala omsättning eller deras omsättning på den relevanta marknaden. Riktlinjerna utgör emellertid inte heller något hinder mot att kommissionen tar dessa faktorer i beaktande då den fastställer bötesbeloppet för att säkerställa att unionsrättens allmänna principer iakttas och då omständigheterna så kräver (förstainstansrättens dom av den 9 juli 2003 i mål T-224/00, Archer Daniels Midland och Archer Daniels Midland Ingredients mot kommissionen, REG 2003, s. II-2597, punkt 187).
- 47 Sökandenas argument att det allmänna utgångsbelopp för böterna som fastställdes för kartellen i Tyskland bör återspegla den relevanta marknadens påstått begränsade storlek grundar sig följaktligen på ett felaktigt antagande och kan inte godtas.
- 48 Som påpekats ovan i punkterna 38–43 beaktade kommissionen i förevarande fall överträdelsens art och den relevanta marknadens geografiska omfattning vid fastställandet av överträdelsens allvar.
- 49 I motsats till vad sökandena har hävdad, framgår det av skäl 664 i det angripna beslutet – där kommissionen för övrigt bemötte Kones och Otis påstående om överträdelsens begränsade påverkan – att avtalen i Tyskland inte bara påverkade rulltraporna och de hissprojekt vars värde översteg en miljon euro, eftersom kommissionen

ansåg att det var sannolikt ”att kartellens verksamhet avseende de hissprojekt som uppgår till ett värde [av] mer än en miljon euro, vilka inbegriper höghastighetshissar som uppgår till stora värden, har påverkat hur resten av hissmarknaden fungerar”. I nämnda skäl påpekade även kommissionen att det totala värdet på ett projekt var viktigare än hissarnas antal och typ, att det var omöjligt att visa de exakta verkningarna av överträdelsen och att de faktiska omständigheterna klart hade visat att parternas avsikt inte var att undanta vissa typer av produkter, utan att enas om de projekt där konkurrensen enklast kunde undanröjas.

50 Det ska även erinras om att Kone självt, i sin ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete avseende Tyskland, specifikt uppgav att [*konfidentiellt*]¹ (se även skäl 256 i det angripna beslutet), vilket snarare tyder på att kartellen hade till syfte att frysa marknadsandelarna på hela hissmarknaden. Som kommissionen har framhållit skulle dock en uttrycklig samverkan i fråga om projekt vars värde överstiger en miljon euro vara oförenlig med en aggressiv konkurrens i fråga om projekt av mindre värde. Dessutom framgår det av skäl 241 i det angripna beslutet, vilket inte har ifrågasatts av sökandena, att ThyssenKrupp även uppgav att mindre projekt diskuterades i undantagsfall. Härav följer att tribunalen inte kan godta sökandenas argument att enbart cirka 20–30 procent av den tyska marknaden berördes av kartellen, såvitt avser hissar.

51 Dessutom ska det noteras, beträffande kartellen i Tyskland, att även om kommissionen inte har försökt visa de exakta verkningarna av överträdelsen (skäl 660 i det angripna beslutet), har den dock fastställt ett lägre utgångsbelopp för att, till förmån för de berörda företagen, kunna beakta möjligheten att inte hela hissmarknaden direkt påverkades av kartellerna. Som kommissionen påpekade i skäl 664 i det angripna

1 – Konfidentiella uppgifter har utelämnats.

beslutet för att bemöta vissa kartelldeltagares argument, enligt vilka kartellen, såvitt avser hissar, endast avsåg höghastighetshissar, har den faktiskt ”beaktat att kartellens verksamhet kanske inte direkt har påverkat hela hissmarknaden” vid fastställandet av utgångsbeloppet för böterna. Det framgår nämligen att utgångsbeloppet för böterna avseende kartellen i Tyskland fastställdes till en lägre nivå, uttryckt i procentandel av marknadens totala storlek, än de nivåer som tillämpades avseende de andra karteller som avses i det angripna beslutet (se nedan punkt 55).

- 52 Även om det, vad beträffar hissarna, antas att kartellen i Tyskland endast påverkade de hissprojekt vars värde översteg en miljon euro, vilket sökandena inte har visat och vilket för övrigt motsägs av vissa av ThyssenKrupps uttalanden (se ovan punkt 50), förblir utgångsbeloppet för böterna motiverat även om det jämförs med de belopp som fastställdes för de övriga kartellerna. I det avseendet ska det framhållas att den geografiska marknad som berördes av kartellen i Tyskland var klart större än de geografiska marknader som berördes av de andra kartellerna.
- 53 Vidare ska det framhållas att den relevanta produktmarknadens förhållandevis ringa storlek, även om den antas vara styrkt, är av mindre betydelse i jämförelse med alla de övriga omständigheter som vittnar om att överträdelsen var allvarlig, vilka anges i skälen 657–671 i det angripna beslutet och omnämns i punkterna 38–43 ovan (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 27 september 2006 i mål T-322/01, Roquette Frères mot kommissionen, REG 2006, s. II-3137, punkt 151).
- 54 Även om det slutligen antas att kommissionen – när den i ett och samma beslut konstaterar att det föreligger flera mycket allvarliga överträdelser – måste iaktta ett visst proportionellt förhållande mellan de allmänna utgångsbeloppen och storleken på de olika marknader som har påverkats, finns det inget i detta fall som tyder på att det allmänna utgångsbelopp som fastställdes för kartellen i Tyskland inte står i proportion till de allmänna utgångsbelopp som fastställdes för kartellerna i Belgien och Nederländerna.

- 55 En granskning av de relevanta uppgifterna visar nämligen att kommissionen, med hänsyn till storleken på de marknader som påverkats, fastställde utgångsbeloppen för överträdelserna i de berörda medlemsstaterna på ett rimligt och konsekvent sätt, utan att för den skull tillämpa en exakt matematisk formel, vilket den i vart fall inte var skyldig att göra (se ovan punkterna 45–47). För den klart största marknaden, det vill säga den tyska marknaden, vilken uppgår till 576 miljoner euro, fastställdes det allmänna utgångsbeloppet till 70 miljoner euro. För de två i storleksordning följande marknaderna, det vill säga den nederländska och den belgiska marknaden, vilka uppgår till 363 miljoner euro respektive 254 miljoner euro, fastställdes det allmänna utgångsbeloppet till 55 miljoner euro respektive 40 miljoner euro.
- 56 Under dessa omständigheter och med hänsyn till den schablonmässigt fastställda logik som ligger till grund för den metod som anges i punkt 1 A i 1998 års riktlinjer, vilken inte innebär att kommissionen är skyldig att beakta storleken på den marknad som påverkats när den fastställer det allmänna utgångsbeloppet för böterna och än mindre att fastställa detta belopp enligt en fast procentandel av den sammanlagda omsättningen på marknaden (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 45 nämnda målet BASF mot kommissionen, punkt 134), kan det allmänna utgångsbelopp som fastställdes för överträdelserna i Tyskland inte anses vara oproportionerligt i förhållande till de utgångsbelopp som fastställdes för överträdelserna i Belgien och Nederländerna.
- 57 När det gäller bedömningen av hur allvarlig överträdelserna i Nederländerna var, har Kone erinrat om att kommissionen ska beakta överträdelsernas art, dess konkreta påverkan på marknaden, om den är mätbar, och omfattningen av den relevanta geografiska marknaden.
- 58 Sökandena har hävdatt att kommissionen felaktigt drog slutsatsen att överträdelserna i Nederländerna var av samma art som de överträdelser som begicks i Belgien, Tyskland och Luxemburg, vilket utgör en uppenbart oriktig bedömning och ett åsidosättande av principen om likabehandling. I det avseendet har sökandena, för det första, anfört att avtalen i dessa medlemsstater i allmänhet ingicks på högsta ledningsnivå. För det andra grundade sig fördelningen av projekt på en på förhand fastställd uppdelning av marknaden mellan deltagarna och hade till syfte att frysa dessa marknadsandelar.

För det tredje upprättades det projektlistor. Dessutom vidtog deltagarna extrema åtgärder för att dölja sitt rättsstridiga beteende. För det fjärde avsåg överträdelserna i Belgien och Luxemburg samtliga projekt och/eller kontrakt, och i Tyskland samtliga projekt vars värde översteg ett visst belopp. För det femte fanns det i Belgien en kompensationsmekanism för verksamhetsgrenen "tjänster". Ingen av dessa omständigheter förelåg i fråga om överträdelserna i Nederländerna.

- 59 Tribunalen konstaterar att dessa omständigheter, även om de antas vara styrkta, inte kan påverka kommissionens bedömning, i skäl 658 i det angripna beslutet, av den i Nederländerna konstaterade överträdelserns art. Överträdelserna i Nederländerna, liksom överträdelserna i Belgien, Tyskland och Luxemburg, bestod nämligen huvudsakligen i en hemlig samverkan mellan konkurrenter för att dela upp marknaderna eller frysa marknadsandelarna genom att fördela projekten för försäljning och installation av nya hissar och/eller rulltrappor mellan sig, och för att inte konkurrera med varandra i fråga om underhåll och modernisering av hissar och rulltrappor (utom i Tyskland, där verksamhet avseende underhåll och modernisering inte diskuterades mellan kartellmedlemmarna). Sådana horisontella begränsningar är i sig av den arten att de hör till de allvarligaste överträdelserna av artikel 81 EG (skäl 658 i det angripna beslutet), vilket uttryckligen framgår av punkt 1 A i 1998 års riktlinjer, vari denna typ av överträdelser kvalificeras som "mycket allvarliga".
- 60 Enligt sökandena hade dessutom överträdelserna i Nederländerna en mindre påverkan på marknaden än kartellerna i Belgien, Tyskland och Luxemburg. I motsats till vad kommissionen har hävdat, är det möjligt att mäta påverkan på marknaden i allmänna termer, genom att jämföra de berörda projektens värde med marknadens totala värde. Vidare uppskattade Otis, ThyssenKrupp och Kone att den andel av marknaden som kunde ha påverkats av överträdelserna uppgick till mindre än 10 procent. I andra hand har Kone hävdat att kommissionen, mot bakgrund av bevismaterialet samt överträdelserns art och påverkan, borde ha kvalificerat överträdelserna i Nederländerna som

”allvarlig” och inte som ”mycket allvarlig” och att den följaktligen borde ha minskat böternas grundbelopp för överträdelsen i Nederländerna.

- 61 I enlighet med punkt 1 A första stycket i 1998 års riktlinjer ska kommissionen, vid bedömningen av överträdelsens allvar, göra en prövning av den konkreta påverkan på marknaden endast när det framgår att denna påverkan är mätbar (se domen i det ovan i punkt 32 nämnda målet *Prym och Prym Consumer mot kommissionen*, punkt 74 och där angiven rättspraxis, samt förstainstansrättens dom i det ovan i punkt 46 nämnda målet *Archer Daniels Midland och Archer Daniels Midland Ingredients mot kommissionen*, punkt 143, och av den 5 april 2006 i mål T-279/02, *Degussa mot kommissionen*, REG 2006, s. II-897, punkt 216).
- 62 Enligt fast rättspraxis ska kommissionen, vid bedömningen av en överträdelses konkreta påverkan på marknaden, jämföra med den konkurrenssituation som normalt skulle ha förelegat om överträdelsen inte hade inträffat (se domen i det ovan i punkt 34 nämnda målet *Carbone-Lorraine mot kommissionen*, punkt 83 och där angiven rättspraxis).
- 63 I förevarande fall uppgav kommissionen, i skäl 660 i det angripna beslutet, att ”[den] inte har försökt visa de exakta verkningarna av överträdelsen, eftersom det [var] omöjligt att med tillräcklig säkerhet fastställa de konkurrensparametrar (pris, affärsvillkor, kvalitet, innovation med mera) som skulle ha varit tillämpliga om det inte hade skett några överträdelser”. Även om kommissionen, i skäl 660 i det angripna beslutet, ansåg att det var uppenbart att kartellerna har haft en faktisk påverkan, eftersom de genomfördes, och även om kommissionen i skälen 661–669 underkände de berörda företagens argument för att visa kartellernas begränsade verkningar, ska det konstateras att överträdelsernas eventuella påverkan på marknaden inte beaktades vid bedömningen av överträdelsernas allvar i det angripna beslutet.
- 64 Kommissionens slutsats beträffande bedömningen av överträdelsernas allvar, i skäl 671 i det angripna beslutet, är således grundad enbart på beaktandet av överträdelsernas art och geografiska omfattning. I nämnda skäl drog nämligen kommissionen slutsatsen att det, ”med hänsyn till överträdelsernas art och det faktum att varje

överträdelse omfattade hela territoriet i en medlemsstat (Belgien, Tyskland, Luxemburg eller Nederländerna) ..., [ska anses att] varje företag som beslutet riktar sig till har begått en eller flera mycket allvarliga överträdelser av artikel 81 EG”.

- 65 Vad beträffar argumentet att det är möjligt att mäta påverkan på marknaden i allmänna termer genom att jämföra de berörda projektens värde med marknadens totala värde, ska det konstateras att sökandena inte närmare har preciserat hur påverkan på marknaden ska beräknas. Sökandena har i det avseendet, i sin replik, hänvisat till Kones förklaringar i dess svar på meddelandet om invändningar. Det saknas skäl att pröva huruvida ett sådant argument, vilket anges i en bilaga till ansökan, kan prövas i sak. Tribunalen påpekar att sökandena har begränsat sig till att åberopa kartellens begränsade påverkan på marknaden i Nederländerna, och de har i det avseendet huvudsakligen hänvisat till de berörda företagens uttalanden, enligt vilka kartellen avsåg ett begränsat antal projekt. Som kommissionen har påpekat innebär emellertid inte sådana uttalanden att överträdelsens påverkan var mätbar, eftersom kartellens omfattning var okänd. Kommissionen angav således, exempelvis i skäl 384 i det angripna beslutet, vilket sökandena inte har bestritt, att ”det inte var nödvändigt att sinsemellan fördela alla projekt i Nederländerna, eftersom de berörda företagen endast skulle diskutera de projekt som inte automatiskt hade tilldelats ett av dessa på grund av en etablerad relation med en befintlig kund”. Sökandenas argument kan inte heller påverka kommissionens slutsats i skäl 660 i det angripna beslutet att det var omöjligt att med tillräcklig säkerhet fastställa de konkurrensparametrar (pris, affärsvillkor, kvalitet, innovation med mera) som skulle ha varit tillämpliga om det inte hade skett några överträdelser (se ovan punkterna 62 och 63).

- 66 Under alla omständigheter står det klart att sökandenas argument inte påverkar kvalificeringen av överträdelsen i Nederländerna som ”mycket allvarlig”.

- 67 Det ska således påpekas att de överträdelser som konstaterades i det angripna beslutet i sig är av den arten att de hör till de allvarligaste överträdelserna av artikel 81 EG, eftersom de avsåg ”en hemlig samverkan mellan konkurrenter för att dela upp marknaderna eller frysa marknadsandelarna genom att fördela projekten för försäljning och installation av nya hissar och/eller rulltrappor mellan sig, och för att inte konkurrera med varandra i fråga om underhåll och modernisering av hissar och rulltrappor (utom i Tyskland, där verksamhet avseende underhåll och modernisering inte diskuterades mellan kartelldeltagarna)” (skäl 658 i det angripna beslutet). I 1998 års riktlinjer anges att de ”mycket allvarliga” överträdelserna huvudsakligen består av horisontella begränsningar, såsom priskarteller och karteller för uppdelning av marknader eller andra förfaranden som hindrar den inre marknadens funktion. Dessa överträdelser anges även bland de exempel på konkurrensbegränsande samverkan som uttryckligen har förklarats vara oförenliga med den gemensamma marknaden i artikel 81.1 c EG. Förutom att en sådan konkurrensbegränsande samverkan allvarligt påverkar konkurrensen medför den en isolering av marknaderna, genom att den tvingar parterna att respektera separata marknader, vilka ofta avgränsas genom nationsgränser, vilket motverkar det huvudsakliga syftet med EG-fördraget, nämligen att integrera gemenskapsmarknaden. Överträdelser av detta slag, särskilt när det är fråga om en horisontell konkurrensbegränsande samverkan, har i rättspraxis även be-tecknats som ”särskilt allvarliga” eller ”uppenbara överträdelser” (förstainstansrättens dom av den 6 april 1995 i mål T-148/89, Tréfilunion mot kommissionen, REG 1995, s. II-1063, punkt 109, av den 15 september 1998 i de förenade målen T-374/94, T-375/94, T-384/94 och T-388/94, European Night Services m.fl. mot kommissionen, REG 1998, s. II-3141, punkt 136, och av den 18 juli 2005 i mål T-241/01, Scandinavian Airlines System mot kommissionen, REG 2005, s. II-2917, punkt 85).
- 68 Vidare framgår det av fast rättspraxis att verkan av ett konkurrensbegränsande förfarande inte är ett avgörande kriterium vid bedömningen av hur allvarlig en överträdelse är. Omständigheter som rör avsikten kan vara viktigare än nämnda verkan, framför allt när det rör sig om överträdelser som till sin natur är allvarliga, till exempel en uppdelning av marknader (domstolens dom av den 2 oktober 2003 i mål C-194/99 P, Thyssen Stahl mot kommissionen, REG 2003, s. I-10821, punkt 118, och domen i det ovan i punkt 32 nämnda målet Prym och Prym Consumer mot kommissionen, punkt 96, förstainstansrättens dom av den 13 december 2001 i de förenade

målen T-45/98 och T-47/98, Krupp Thyssen Stainless och Acciai speciali Terni mot kommissionen, REG 2001, s. II-3757, punkt 199, och domen i det ovan i punkt 61 nämnda målet Degussa mot kommissionen, punkt 251).

69 Överträdelsens art tillmäts således stor vikt, i synnerhet när en överträdelse ska kvalificeras som ”mycket allvarlig”. Det följer av beskrivningen av mycket allvarliga överträdelser i 1998 års riktlinjer att avtal eller samordnade förfaranden som bland annat, såsom i förevarande mål, syftar till att dela upp marknader redan utifrån deras art kan anses vara ”mycket allvarliga”, utan att dessa beteenden behöver ha någon särskild påverkan eller geografisk omfattning (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom i det ovan i punkt 32 nämnda målet Prym och Prym Consumer mot kommissionen, punkt 75, och dom av den 24 september 2009 i de förenade målen C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P och C-137/07 P, Erste Bank der österreichischen Sparkassen mot kommissionen, REG 2009, s. I-8681, punkt 103). Denna slutsats stöds av att påverkan på marknaden och konsekvenserna för stora områden av den gemensamma marknaden uttryckligen omnämns i beskrivningen av allvarliga överträdelser, medan det i beskrivningen av mycket allvarliga överträdelser inte omnämns något krav på konkret påverkan på marknaden eller konsekvenser för ett visst geografiskt område (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 8 oktober 2008 i mål T-69/04, Schunk och Schunk Kohlenstoff-Technik mot kommissionen, REG 2008, s. II-2567, punkt 171 och där angiven rättspraxis).

70 Kommissionen gjorde följaktligen en riktig bedömning när den slog fast att överträdelsen i Nederländerna var mycket allvarlig till sin art, med hänsyn till dess syfte.

71 Mot bakgrund av det ovan kan talan inte vinna bifall såvitt avser denna grund.

Huruvida det skett ett åsidosättande av 2002 års meddelande om samarbete, av principen om skydd för berättigade förväntningar, av principen om likabehandling och av rätten till försvar

- 72 Sökandena har erinrat om att de ingav ansökningar för att beviljas immunitet eller en nedsättning av bötesbeloppet enligt 2002 års meddelande om samarbete. Kommissionen åsidosatte dock bestämmelserna i detta meddelande vid bedömningen av kvaliteten på och nyttan av deras samarbete. Enligt sökandena underlät även kommissionen att beakta deras berättigade förväntningar och deras rätt till försvar. Sökandena har slutligen hävdad att kommissionen åsidosatte principen om likabehandling vid bedömningen av den nedsättning av böterna som var tillämplig enligt detta meddelande.

2002 års meddelande om samarbete

- 73 I 2002 års meddelande om samarbete har kommissionen fastställt på vilka villkor företag som samarbetar med kommissionen för att fastställa en kartell kan befrias från böter eller beviljas nedsättning av de böter som annars skulle ha ålagts dem.

- 74 I punkt 8 i avsnitt A i 2002 års meddelande om samarbete föreskrivs följande:

II - 5354

”Kommissionen kommer att bevilja ett företag immunitet mot böter om

- a) företaget är det första att inkomma med bevismaterial som enligt kommissionen gör att den kan fatta beslut om att inleda en undersökning enligt artikel 14.3 i förordning nr 17 i samband med en misstänkt kartell som påverkar gemenskapen, eller
- b) företaget är det första att inkomma med bevismaterial som enligt kommissionen gör att den kan upptäcka en överträdelse av artikel 81 [EG] i samband med en misstänkt kartell som påverkar gemenskapen.”

⁷⁵ Vidare föreskrivs i punkt 20 i avsnitt B i 2002 års meddelande om samarbete att ”[f]öretag som inte uppfyller villkoren [för att beviljas immunitet mot böter] i avsnitt A ovan kan beviljas nedsättning av böter som annars skulle ha ålagts dem”. I punkt 21 i avsnitt B i meddelandet föreskrivs följande: ”För att uppfylla villkoren [för en sådan nedsättning] måste ett företag förse kommissionen med bevis på den misstänkta överträdelsen som har ett betydande mervärde jämfört med dem som kommissionen redan har samlat in. Dessutom måste det upphöra med sin inblandning i den misstänkta överträdelsen senast vid den tidpunkt då företaget inkommer med bevismaterialet.”

⁷⁶ Begreppet mervärde förklaras på följande sätt i punkt 22 i 2002 års meddelande om samarbete:

”Begreppet ’mervärde’ avser i vilken grad bevismaterialet som sådant eller genom sin detaljrikedom stärker kommissionens förmåga att klart fastställa sakförhållandena

i ärendet. I sin bedömning tillmäter kommissionen i allmänhet skriftliga bevis från den period som uppgifterna gäller ett större kvalitativt värde än bevis som framställs senare. På liknande sätt kommer de bevis som är direkt relevanta för klargörandet av sakförhållandena generellt att kvalitativt värderas högre än bevis som endast indirekt är relevanta.”

77 I punkt 23 b första stycket i 2002 års meddelande om samarbete föreskrivs att det ska göras en klassificering i tre kategorier vid nedsättning av böter, enligt följande:

- ”[D]et första företaget som uppfyller villkoren i punkt 21 får en nedsättning med 30–50 %,
- det andra företaget som uppfyller villkoren i punkt 21 får en nedsättning med 20–30 %,
- övriga företag som uppfyller villkoren i punkt 21 får en nedsättning med upp till 20 %.”

78 I punkt 23 b andra stycket i 2002 års meddelande om samarbete föreskrivs följande:

”För att bestämma nivån av nedsättning inom dessa kategorier kommer kommissionen att beakta tidpunkten för inlämnandet av bevismaterialet som uppfyller villkoren i punkt 21 och i vilken omfattning det representerar mervärde. Den kan också beakta i vilken grad och med vilken kontinuitet företaget samarbetar efter det datum bevismaterialet lämnats in.”

79 Slutligen föreskrivs följande i punkt 23 b sista stycket i 2002 års meddelande om samarbete:

”Om ett företag lämnar in bevismaterial som gäller för kommissionen tidigare okända sakförhållanden som har ett direkt samband med den misstänkta kartellens betydelse och varaktighet, kommer kommissionen inte att beakta dessa element när den avgör vilka böter som skall åläggas det företag som tillhandahållit detta bevismaterial.”

Kommissionens utrymme för skönsmässig bedömning och unionsdomstolens prövning

80 Det ska erinras om att artikel 23.2 i förordning nr 1/2003 utgör den rättsliga grunden för åläggande av böter för överträdelse av unionens konkurrensregler. Kommissionen har enligt denna bestämmelse ett visst utrymme för skönsmässig bedömning vid fastställandet av bötesbeloppen (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 21 oktober 1997 i mål T-229/94, Deutsche Bahn mot kommissionen, REG 1997, s. II-1689, punkt 127), något som bland annat är beroende av kommissionens allmänna politik på konkurrensområdet (domstolens dom av den 7 juni 1983 i de förenade målen 100/80-103/80, Musique Diffusion française m.fl. mot kommissionen, REG 1983, s. 1825, punkterna 105 och 109; svensk specialutgåva, volym 7, s. 133). Det är mot denna bakgrund som kommissionen, i syfte att dess beslut om böter ska präglas av öppenhet och objektivitet, antog och offentliggjorde 2002 års meddelande om samarbete. Syftet med meddelandet är att med iakttagande av överordnade rättsregler ange de kriterier som kommissionen avser att tillämpa när den använder sitt utrymme för skönsmässig bedömning, och de medför en självbegränsning av detta utrymme (se, analogt, förstainstansrättens dom av den 30 april 1998 i mål T-214/95, Vlaams Gewest mot kommissionen, REG 1998, s. II-717, punkt 89), eftersom det ankommer på kommissionen att följa de vägledande regler som den själv har ålagt sig (se, analogt, förstainstansrättens dom av den 12 december 1996 i mål T-380/94, AI-UFFASS och AKT mot kommissionen, REG 1996, s. II-2169, punkt 57).

- 81 Den begränsning av kommissionens utrymme för skönsmässig bedömning som kommissionen själv införde när den antog 2002 års meddelande om samarbete, är dock inte oförenlig med det förhållandet att institutionen alltjämt har ett betydande utrymme för skönsmässig bedömning (se, analogt, förstainstansrättens dom av den 14 december 2006 i de förenade målen T-259/02-T-264/02 och T-271/02, Raiffeisen Zentralbank Österreich m.fl. mot kommissionen, REG 2006, s. II-5169, punkt 224).
- 82 2002 års meddelande om samarbete präglas nämligen i flera avseenden av flexibilitet, vilket gör det möjligt för kommissionen att använda sitt utrymme för skönsmässig bedömning i enlighet med artikel 23 i förordning nr 1/2003, såsom den har tolkats av domstolen (se, analogt., domen i de ovan i punkt 81 nämnda förenade målen Raiffeisen Zentralbank Österreich m.fl. mot kommissionen, punkt 224).
- 83 Kommissionen har således ett stort utrymme för skönsmässig bedömning när den ska bedöma huruvida de bevis som har ingetts av ett företag, vilket har uppgett att det vill dra fördel av 2002 års meddelande, har ett betydande mervärde i den mening som avses i punkt 21 i nämnda meddelande (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 10 maj 2007 i mål C-328/05 P, SGL Carbon mot kommissionen, REG 2007, s. I-3921, punkt 88, och förstainstansrättens dom av den 18 juni 2008 i mål T-410/03, Hoechst mot kommissionen, REG 2008, s. II-881, punkt 555). Vad beträffar punkt 8 a och b i nämnda meddelande, konstaterar tribunalen att detta betydande utrymme för skönsmässig bedömning framgår av själva lydelsen i denna bestämmelse, vilken uttryckligen hänvisar till framläggandet av bevismaterial som "enligt kommissionen" gör att den kan fatta beslut om att inleda en undersökning respektive upptäcka en överträdelse. Bedömningen av kvaliteten på och nyttan av det samarbete som tillhandahålls av ett företag förutsätter nämligen komplicerade bedömningar av de faktiska omständigheterna (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovannämnda målet SGL Carbon mot kommissionen, punkt 81, och domen i det ovan i punkt 34 nämnda målet Carbone-Lorraine mot kommissionen, punkt 271).
- 84 Kommissionen har även, efter att ha konstaterat att bevismaterialet har ett betydande mervärde i den mening som avses i punkt 21 i 2002 års meddelande om samarbete, ett utrymme för skönsmässig bedömning när den ska fastställa den exakta nivån på

den nedsättning av bötesbeloppet som det berörda företaget ska beviljas. I punkt 23 b första stycket i meddelandet föreskrivs nämligen intervaller för nedsättningen av bötesbeloppet för de olika kategorier av företag som avses, medan det i punkt 23 b andra stycket fastställs vilka kriterier som kommissionen ska beakta för att bestämma nivån på nedsättning inom dessa intervaller.

- 85 Med hänsyn till det utrymme för skönsmässig bedömning som kommissionen förfogar över när den ska bedöma ett företags samarbete enligt 2002 års meddelande om samarbete, är det endast om detta utrymme uppenbart överskrids som det finns anledning till kritik från tribunalen (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 83 nämnda målet SGL Carbon mot kommissionen, punkterna 81, 88 och 89, och domen av den 18 juni 2008 i det ovan i punkt 83 nämnda målet Hoechst mot kommissionen, punkt 555).

Kones samarbete vid fastställandet av överträdelsen i Tyskland

- 86 Kone, som var det första företaget att inge en ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete avseende kartellen i Tyskland (skäl 105 i det angripna beslutet) den 12 februari 2004, beviljades inte immunitet mot böter enligt punkt 8 i meddelandet (skäl 790 i det angripna beslutet).
- 87 I skälen 783–786 i det angripna beslutet slog kommissionen fast att punkt 8 a i 2002 års meddelande om samarbete inte var tillämplig, eftersom upplysningar från en utomstående källa hade gjort det möjligt för kommissionen att utföra en inspektion i Tyskland redan den 28 januari 2004.

88 Det var även uteslutet att tillämpa punkt 8 b i meddelandet av följande skäl, vilka anges i skälen 787–789 i det angripna beslutet:

”787 Kommissionen kommer att bevilja immunitet enligt punkt 8 b i [2002 års] meddelande om samarbete om företaget är det första att inkomma med bevismaterial som enligt kommissionen gör att den kan konstatera en överträdelse av artikel 81 [EG] i samband med en misstänkt kartell, vilket betyder att kommissionen tidigare inte hade tillgång till tillräckligt bevismaterial för att konstatera en överträdelse av artikel 81 [EG] och att inget företag hade beviljats villkorad immunitet mot böter enligt punkt 8 a.

788 Kones yttranden i samband med dess ansökan [enligt 2002 års meddelande om samarbete] är tvetydiga och stöds inte av någon annan bevisning än företagets egna skriftliga uttalanden, hämtade ur minnet. Företaget har medgett att [*konfidentiellt*]. I förevarande fall hade kommissionen redan upplysningar om den misstänkta överträdelsen som erhållits från andra källor, såsom yttranden från tredje part och undersökningar. Dessa upplysningar bestämde ärendets huvudinriktning inom ramen för ett administrativt förfarande som inleddes på kommissionens eget initiativ. Ett företag som under dessa omständigheter vill få immunitet enligt punkt 8 b i [2002 års] meddelande om samarbete ska därför ge kommissionen upplysningar som gör det möjligt för den att avsevärt förkorta utredningen.

789 Kones yttranden avseende Tyskland innehåller mindre exakta beskrivningar av kartellens verksamhet än i dess yttranden avseende Belgien och Luxemburg och stöds inte av någon komprometterande skriftlig bevisning (utöver företagets egna uttalanden). Följaktligen saknar Kone fog för att hävda att dess yttranden avseende Belgien och Luxemburg, å ena sidan, och Tyskland, å andra sidan, var ’av samma kvalitet.’”

- 89 Kone beviljades dock en nedsättning med 50 procent av sitt bötesbelopp enligt artikel 23 b första stycket första strecksatsen i 2002 års meddelande om samarbete med anledning av företagens samarbete avseende kartellen i Tyskland (skäl 793 i det angripna beslutet).
- 90 Sökandena har hävdad att Kone uppfyllde villkoren för att beviljas immunitet med tillämpning av punkt 8 b i 2002 års meddelande om samarbete vad beträffar överträdelsen i Tyskland, eftersom kommissionen, i det angripna beslutet, stödde sig på Kones yttranden av den 12 och den 18 februari 2004 för att styrka att samtliga rekvisit för överträdelsen var uppfyllda. Sökandena har framhållit att kommissionen ännu inte hade tillräcklig bevisning för att bevisa överträdelsen i Tyskland när Kone ingav sin ansökan enligt meddelandet och att Kone var det första företag som lämnade upplysningar rörande denna överträdelse.
- 91 Tribunalen erinrar om att ett av villkoren för att beviljas immunitet enligt punkt 8 b i 2002 års meddelande om samarbete är att företaget är det första att inkomma med bevismaterial som enligt kommissionen gör att den kan upptäcka en överträdelse av artikel 81 EG i samband med en misstänkt kartell som påverkar gemenskapen.
- 92 När Kone ingav sin ansökan avseende Tyskland den 12 februari 2004 antog kommissionen redan att det förekom en kartell i Tyskland inom branschen för hissar och rulltrappor på grundval av information som den hade tillgång till vid denna tidpunkt. Kommissionen hade nämligen, till följd av information som den hade fått från en utomstående källa, redan utfört undersökningar den 28 januari 2004 i de lokaler som användes av ThyssenKrupp och vissa av dess dotterbolag i Tyskland (skäl 104 i det angripna beslutet).

- 93 Det har visserligen inte bestritts att kommissionen ännu inte hade tillgång till tillräckligt bevismaterial för att konstatera överträdelsen i Tyskland när Kone ingav sin ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete och att Kone var det första företag som ingav en sådan ansökan avseende denna överträdelse (skäl 105 i det angripna beslutet).
- 94 I motsats till vad sökandena har hävdad är dock dessa omständigheter inte i sig tillräckliga för att det ska vara möjligt att göra anspråk på immunitet mot böter enligt punkt 8 b i 2002 års meddelande om samarbete. Det är nämligen kvaliteten på det samarbete som tillhandahålls av ett företag, såsom Kone, som avgör huruvida det kan beviljas immunitet mot böter enligt denna bestämmelse. Det räcker nämligen inte att Kone lämnade uppgifter och material som gjorde det möjligt att faktiskt beivra överträdelsen. Det krävs visserligen inte att det bevismaterial som inges är tillräckligt för att bevisa överträdelsen som helhet eller in i minsta detalj, men bevismaterialet måste vara av en sådan art, ha en sådan precision och ett tillräckligt bevisvärde för att kommissionen ska kunna konstatera en överträdelse av artikel 81 EG.
- 95 Med hänsyn till det utrymme för skönsmässig bedömning som kommissionen förfogar över när den ska bedöma ett företags samarbete enligt 2002 års meddelande om samarbete, ska tribunalen pröva huruvida kommissionen i förevarande fall uppenbart överskred sitt utrymme för skönsmässig bedömning när den slog fast att det bevismaterial som Kone hade ingett inte gjorde att kommissionen kunde konstatera en överträdelse av artikel 81 EG i samband med kartellen i Tyskland (se, för ett liknande resonemang, domen av den 18 juni 2008 i det ovan i punkt 83 nämnda målet Hoechst mot kommissionen, punkt 555).
- 96 Det bevismaterial som Kone ingav i samband med sin ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete avseende Tyskland finns med i företagets yttrande av den 12 februari 2004, vilket kompletterades och rättades genom dess yttrande av den 18 februari 2004. Till yttrandet av den 12 februari 2004 bifogades två uttalanden av

Kones ledning, det ena innehållande en beskrivning av kartellen på den tyska hissmarknaden [*konfidentiellt*] och det andra innehållande en beskrivning av kartellen på den tyska marknaden för rulltrappor [*konfidentiellt*].

- 97 Bilagorna till Kones yttranden av den 12 och den 18 februari 2004 innehåller viss skriftlig bevisning. Förutom de handlingar som Kones ledning upprättade ur minnet, med anledning av företagets ansökan enligt samma meddelande, vari anges datum och platser för vissa möten som hölls i samband med kartellen [*konfidentiellt*] och de projekt som diskuterades under dessa möten [*konfidentiellt*], bifogade Kone ett telefax från Schindler [*konfidentiellt*] och odaterade projektlistor [*konfidentiellt*] till sitt yttrande av den 12 februari 2004. Till yttrandet av den 18 februari 2004 bifogades även hotellfakturor [*konfidentiellt*].
- 98 När det gäller värdet av det ingivna bevismaterialet konstaterar tribunalen, såvitt avser yttrandet av den 12 februari 2004, att Kones uttalanden upprättades ur minnet av företagets ledning. Det kan därför inte uteslutas att de innehåller felaktigheter. Vidare har Kone självt påpekat i sitt yttrande av den 18 februari 2004 att riktigheten av vissa av dessa yttranden inte helt kan garanteras.
- 99 Ett företags ensidiga uttalanden räcker under alla omständigheter inte för att konstatera en överträdelse om de inte stöds av exakt och samstämmigt skriftligt bevismaterial. Kommissionen måste nämligen i sitt beslut förebära exakt och samstämmigt bevisning till stöd för att överträdelsen har begåtts (domstolens dom av den 28 mars 1984 i de förenade målen 29/83 och 30/83, Compagnie royale asturienne des mines och Rheinzink mot kommissionen, REG 1984, s. 1679, punkt 20, förstainstansrättens dom av den 12 september 2007 i mål T-36/05, Coats Holdings och Coats mot kommissionen, ej publicerad i rättsfallssamlingen, punkt 71, och av den 9 juli 2009 i mål T-450/05, Peugeot och Peugeot Nederland mot kommissionen, REG 2009, s. II-2533, punkt 75).

- 100 Vad beträffar det bevismaterial som bifogades yttrandena av den 12 och den 18 februari 2004, ska det konstateras att dess bevisvärde är begränsat, eftersom materialet upprättades av Kone med anledning av dess ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete. Bevismaterialet är inte heller samtidigt med överträdelsen [*konfidentiellt*] eller i sig av en sådan art att det gör att kommissionen kan konstatera en överträdelse av artikel 81 EG [*konfidentiellt*]. De projektlistor som bifogades yttrandet av den 12 februari 2004 [*konfidentiellt*] och som för övrigt är odaterade har inte i sig något värde vid fastställandet av kartellen i Tyskland utan de förklaringar som Kone gav i sitt yttrande, eftersom de inte innehåller några indicier på att de omnämnda projekten fördelades mellan konkurrenterna på ett rättsstridigt sätt. Detsamma gäller de hotellfakturer som bifogades yttrandet av den 18 februari 2004 [*konfidentiellt*], vilka endast bekräftar att Kones ledning befann sig på ett hotell vid en viss tidpunkt och att ett mötesrum var bokat, dock utan att innehålla några indicier på ett konkurrensbegränsande beteende inom branschen för hissar och rulltrappor.
- 101 Det enda bevismaterial som bifogades Kones yttranden och som innehåller ett indicium på ett konkurrensbegränsande beteende är Schindlers telefax [*konfidentiellt*]. Även om kommissionen hänvisade till detta telefax i punkt 283 i meddelandet om invändningar, har emellertid detta bevismaterial ett begränsat värde vid fastställandet av överträdelsen i Tyskland, eftersom det är ostridigt att Schindler inte längre deltog i kartellen i Tyskland vid denna tidpunkt (se artikel 1.2 i det angripna beslutet).
- 102 Det framgår av bedömningen ovan att Kones ensidiga uttalanden i dess yttranden av den 12 och den 18 februari 2004 inte stöddes av något exakt och samstämmigt skriftligt bevismaterial.
- 103 Under dessa omständigheter, och även om det antas att Kones yttranden – i motsats till vad kommissionen gjorde gällande i skäl 788 i det angripna beslutet – inte var tveidiga och stöddes av bevismaterial, ska det anses att kommissionen inte uppenbart

överskred sitt utrymme för skönsmässig bedömning när den beslutade att dessa yttranden inte räckte för att konstatera en överträdelse av artikel 81 EG i Tyskland. Följaktligen gjorde kommissionen en riktig bedömning när den nekade Kone immunitet mot böter enligt punkt 8 b i 2002 års meddelande om samarbete.

- 104 Varken det förhållandet att det angripna beslutet innehåller flera hänvisningar till Kones yttranden eller det förhållandet att de upplysningar som lämnades av de andra deltagarna eller inhämtades vid undersökningarna i mars 2004 och, som också omnämndes i beslutet, bekräftar innehållet i de yttranden som Kone tidigare ingav föranleder någon annan bedömning.
- 105 Hänvisningarna i det angripna beslutet till Kones yttranden innebär nämligen inte alls att dessa yttranden var av en sådan art, hade en sådan precision och ett sådant bevisvärde som var tillräckligt för att kommissionen skulle kunna konstatera överträdelsen i Tyskland. Hänvisningen, i skälen 209–288 i det angripna beslutet, till andra ”styrkande” bevis innebär inte heller att Kones yttranden av den 12 och den 18 februari 2004 var av en sådan art, hade en sådan precision och ett sådant bevisvärde. Tvärtom var kommissionen tvungen att hänvisa till annat bevismaterial i det angripna beslutet, eftersom den inte kunde stödja sig enbart på Kones ensidiga uttalanden, vilka inte stöddes av något exakt och samstämmigt skriftligt bevismaterial, för att konstatera överträdelsen (se ovan punkt 99).
- 106 Sökandena har vidare gjort gällande att det bevismaterial som Kone ingav avseende kartellen i Tyskland hade samma värde som de upplysningar på grundval av vilka Kone beviljades immunitet enligt punkt 8 b i 2002 års meddelande om samarbete för överträdelsen i Belgien och Luxemburg.

- 107 Det saknas skäl att pröva huruvida sökandenas argument, vilka i huvudsak hänvisar till de handlingar som bifogades ansökan, kan prövas i sak. Tribunalen konstaterar att kommissionen, såsom har påpekats ovan i punkt 103, gjorde en riktig bedömning när den nekade Kone immunitet mot böter enligt punkt 8 b i 2002 års meddelande om samarbete. Vidare har sökandena inte visat att kommissionen uppenbart överskred sitt utrymme för skönsmåsig bedömning när den beviljade Kone immunitet såvitt avser Belgien och Luxemburg och nekade Kone immunitet såvitt avser Tyskland.
- 108 En jämförelse mellan Kones ansökningar avseende Belgien och Luxemburg, å ena sidan, och Tyskland, å andra sidan, visar nämligen att de lämnade upplysningarnas art och precision var olika. För det första hade Kones ansökningar enligt 2002 års meddelande om samarbete avseende Belgien och Luxemburg ett mer detaljerat innehåll än ansökan avseende Tyskland, vad gäller upplysningar om de möten som hade ägt rum i samband med kartellen (deltagarnas namn, datum, tidpunkter, syfte, dagordning). För det andra underbyggde Kone sina uttalanden avseende kartellerna i Belgien och Luxemburg med exakt och samstämmigt skriftligt bevismaterial. Beträffande Belgien och Luxemburg ingav således Kone fullständiga och detaljerade projektlistor som hade delats ut till kartelldeltagarna och som omfattade hela den period då överträdelsen pågick i dessa länder och aktuella handlingar som utgjorde bevis för ett samordnat beteende.
- 109 Av det ovan anförda följer att ingen av sökandenas anmärkningar avseende kommissionens vägran att bevilja Kone immunitet mot böter enligt punkt 8 b i 2002 års meddelande om samarbete kan godtas.
- 110 Vidare anser sökandena att Kone under alla omständigheter ingav bevismaterial som gjorde att kommissionen kunde fatta beslut om att inleda en undersökning och att företaget därför borde ha beviljats immunitet enligt punkt 8 a i 2002 års meddelande om samarbete.

- 111 Tribunalen erinrar om att kommissionen, enligt punkt 8 a i 2002 års meddelande om samarbete, beviljar ett företag immunitet mot böter om företaget är det första att inkomma med bevismaterial som enligt kommissionen gör att den kan fatta beslut om att inleda en undersökning i samband med en misstänkt kartell som påverkar gemenskapen. Som kommissionen har påpekat och som framgår av punkt 6 i meddelandet, har denna bestämmelse till syfte att göra det lättare att upptäcka överträdelser som kommissionen inte känner till, vilka skulle ha förblivit hemliga utan det bevismaterial som det berörda företaget har ingett. Det kan således konstateras att ”punkt 8 a i [2002 års] meddelande om samarbete syftar till att belöna de bidrag som gör det möjligt att upptäcka förekomsten av en kartell och inte till att belöna stöd för ytterligare åtgärder i en pågående utredning i form av en mer målinriktad andra inspektion” (skäl 786 i det angripna beslutet).
- 112 I förevarande mål ska det för det första konstateras att när Kone ingav sin ansökan avseende Tyskland till kommissionen den 12 februari 2004, hade kommissionen redan utfört undersökningar den 28 januari 2004, särskilt i Tyskland, avseende en kartell som avsåg en uppdelning av marknader inom branschen för hissar och rulltrappor, efter att ha fått information från en utomstående källa om att det förekom en kartell inom denna bransch (skälen 91, 104, 105 och 783 i det angripna beslutet).
- 113 Eftersom det inte var Kone som möjliggjorde för kommissionen att upptäcka kartellen i Tyskland, kan företaget inte göra anspråk på immunitet mot böter enligt punkt 8 a i 2002 års meddelande om samarbete. Kones argument att det hade rätt till immunitet mot böter, eftersom dess ansökan möjliggjorde för kommissionen att med framgång anordna nya undersökningar i Tyskland i mars 2004 saknar i det sammanhanget relevans. Som kommissionen har påpekat (se ovan punkt 111) syftar nämligen inte punkt 8 a i meddelandet till att ”belöna stöd för ytterligare åtgärder i en pågående utredning i form av en mer målinriktad andra inspektion”.

- 114 Under alla omständigheter ska det framhållas att Kone aldrig ansökte om immunitet enligt punkt 8 a, eftersom Kones ansökan avseende Tyskland var ett supplement till dess ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete avseende Belgien och Luxemburg, vilket utgör en integrerad del av sistnämnda ansökan och uttryckligen grundar sig på punkt 8 b i nämnda meddelande. Vidare har Kone inte bestritt att det gjorde anspråk på immunitet enligt punkt 8 a i meddelandet under möten med kommissionen först mer än ett år efter det att det hade ingett sin ansökan och cirka nio månader efter det att det hade ha blivit informerat av kommissionen, genom skrivelse av den 29 juni 2004, om att företagets ansökan inte uppfyllde villkoren i punkt 8 b i meddelandet.
- 115 För det andra kan tribunalen inte godta sökandenas argument att Kones yttranden av den 12 och den 18 februari 2004 gav kommissionen upplysningar om en annan överträdelse än den som var föremål för undersökningar i januari 2004, nämligen en kartell i Tyskland inom branschen för hissar och rulltrappor avseende projekt till ett uppskattat värde på mer än en miljon euro, och inte – såsom framgick av inspektionsbesluten – en kartell på åtminstone europeisk nivå avseende hela marknaden för hissar och rulltrappor.
- 116 Det framgår visserligen av inspektionsbesluten att kommissionen, när besluten fattades, ansåg att kartellen avseende uppdelningen av marknader inom branschen för hissar och rulltrappor åtminstone omfattade varje medlemsstat i unionen. Det framgår dessutom av rättspraxis, vad beträffar beslut om att inleda en undersökning, att kommissionen tydligt måste ange vilka förmodade omständigheter den avser att undersöka (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 21 september 1989 i de förenade målen 46/87 och 227/88, Hoechst mot kommissionen, REG 1989, s. 2859, punkt 41; svensk specialutgåva, volym 10, s. 133). Det krävs dock inte att ett undersökningsbeslut innehåller en exakt avgränsning av den relevanta marknaden, en exakt rättslig kvalificering av de misstänka överträdelserna och en angivelse av den tidsperiod under vilken dessa överträdelser ska ha begåtts (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 17 oktober 1989 i mål 85/87, Dow Benelux mot kommissionen, REG 1989, s. 3137, punkt 10).

- 117 När Kone ingav sin ansökan till kommissionen i februari 2004, hade kommissionen redan fått upplysningar om en kartell avseende uppdelningen av marknader inom branschen för hissar och rulltrappor ”som påverkar gemenskapen”, i den mening som avses i punkt 8 a i 2002 års meddelande om samarbete. Vidare anges det klart i inspektionsbesluten att undersökningarna specifikt avsåg de berörda företagens verksamhet på den potentiella marknaden för försäljning och installation av hissar och rulltrappor samt på den potentiella marknaden för service och underhåll av dessa produkter, och att kommissionen hade informerats om att personer i ledande befattning hos de fyra deltagarna i den misstänka kartellen möttes årligen för att fastställa varje deltagares andelar i vart fall i varje medlemsstat i unionen. På grundval av de upplysningar som den hade tillgång till var kommissionen redan i januari 2004 av den uppfattningen att den tyska marknaden berördes av denna kartell, vilket föranledde den att anordna undersökningar i Tyskland den 28 januari 2004. Kones påstående att ThyssenKrupps lokaler i Tyskland inspekterades enbart på grund av att det bolagets huvudkontor var beläget i Tyskland motsägs av det faktum att kommissionen den 29 januari 2004 även genomförde undersökningar i de lokaler som användes av de dotterbolag inom ThyssenKrupp-koncernen som var verksamma på den tyska marknaden (skäl 104 i det angripna beslutet).
- 118 Under dessa omständigheter kan sökandena inte med framgång hävda att den överträdelse som i mars 2004 gav upphov till undersökningar i Tyskland inom samma bransch utgör en annan överträdelse än den som blev föremål för undersökningar i januari 2004.
- 119 Av det ovan anförda följer att när Kone ingav sin ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete till kommissionen, kunde företaget inte längre göra anspråk på immunitet mot böter enligt punkt 8 a i nämnda meddelande för sitt deltagande i kartellen i Tyskland.

- 120 Sökandena har även hävdad att kommissionen borde ha beviljat Kone en fullständig nedsättning av bötesbeloppet enligt punkt 23 b sista stycket i 2002 års meddelande om samarbete, eftersom kommissionen inte kände till någon omständighet rörande kartellen i Tyskland innan Kone ingav sin ansökan om förmånlig behandling.
- 121 I den aktuella bestämmelsen föreskrivs att "[o]m ett företag lämnar in bevismaterial som gäller för kommissionen tidigare okända sakförhållanden som har ett direkt samband med den misstänkta kartellens betydelse och varaktighet, kommer kommissionen inte att beakta dessa element när den avgör vilka böter som skall åläggas det företag som tillhandahållit detta bevismaterial".
- 122 I förevarande fall är det utrett att kommissionen, när Kone ingav sin ansökan avseende Tyskland till kommissionen den 12 februari 2004, redan hade fått upplysningar om en kartell avseende uppdelningen av marknader inom branschen för hissar och rulltrappor inom unionen och att den tyska marknaden berördes av denna kartell. Det var därför som kommissionen, på grundval av de upplysningar som den redan hade tillgång till, hade anordnat undersökningar i Tyskland, ungefär två veckor innan Kones ansökan inkom till kommissionen.
- 123 Även om Kones samarbete hade ett betydande mervärde jämfört med de bevis som kommissionen redan hade tillgång till, vilket föranledde kommissionen att bevilja Kone den maximala nedsättning av bötesbeloppet med 50 procent som föreskrivs i punkt 23 b första stycket första strecksatsen i 2002 års meddelande om samarbete (skälen 792 och 793 i det angripna beslutet), gjorde kommissionen en riktig bedömning när den, i skäl 791 i det angripna beslutet, fann att detta företag inte kunde göra anspråk på en ytterligare nedsättning av bötesbeloppet enligt punkt 23 b sista stycket i nämnda meddelande.

- 124 Det ska i det avseendet erinras om att Kones ansökan bestod av ensidiga uttalanden, hämtade ur minnet, och att dessa inte åtföljdes av något exakt och samstämmigt skriftligt bevismaterial avseende överträdelsen (se ovan punkterna 96–109). Under dessa omständigheter innehöll inte Kones ansökan avseende Tyskland något bevismaterial som hade ett direkt samband med någon av de identifierbara uppgifterna rörande överträdelsens allvar eller varaktighet, utan huvudsakligen uttalanden som borde ha bekräftats av annat bevismaterial som kommissionen senare inhämtade under sin utredning.
- 125 Anmärkningen om att punkt 23 b sista stycket i 2002 års meddelande om samarbete inte tillämpades kan således inte heller godtas.
- 126 Vidare har sökandena gjort gällande att kommissionen åsidosatte Kones berättigade förväntningar när den nekade Kone immunitet enligt punkt 8 i 2002 års meddelande om samarbete, utan att snabbt informera företaget om att en sådan immunitet inte längre stod till förfogande. Rätten till information utgör ett grundläggande processuellt skydd för rätten att inte behöva ange sig själv, vilket bekräftas av sökandeföretagets rätt, enligt punkt 17 i meddelandet, att dra tillbaka en ansökan och det bevismaterial som hade lämnats in i samband med ansökan, när kommissionen har informerat företaget om att det inte kan beviljas immunitet.
- 127 Som anges i punkt 29 i 2002 års meddelande om samarbete, har detta meddelande gett upphov till berättigade förväntningar som företagen kan förlita sig på när de avslöjar förekomsten av en kartell för kommissionen. Med hänsyn till de berättigade förväntningar som meddelandet har kunnat ge upphov till hos företag som önskar samarbeta med kommissionen var kommissionen således skyldig att följa meddelandet, då den vid fastställelsen av det bötesbelopp som Kone skulle åläggas bedömde företagets samarbete med kommissionen (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 20 mars 2002 i mål T-9/99, HFB m.fl. mot kommissionen, REG 2002, s. II-1487, punkt 608, och av den 15 mars 2006 i mål T-26/02, Daiichi Pharmaceutical mot kommissionen, REG 2006, s. II-713, punkt 147).

- 128 I förevarande fall ska det konstateras att Kone, såvitt avser överträdelsen i Tyskland, ingav en ansökan till kommissionen den 12 februari 2004, vilken kompletterades den 18 februari 2004. Det är vidare utrett att kommissionen den 29 juni 2004 avslog Kones ansökan om immunitet och informerade företaget om att villkoren i punkt 8 b i 2002 års meddelande om samarbete inte var uppfyllda.
- 129 Enligt punkt 12 i meddelandet ska visserligen ”företaget omedelbart ... informeras om att immunitet mot böter inte är möjligt för den misstänkta överträdelsen”, om det visar sig att villkoren för att bevilja en sådan immunitet inte är uppfyllda. Kone kunde dock inte hysa några berättigade förväntningar på att befrias från alla böter på grund av den tid som förflöt mellan dess ansökan och avslagsbeslutet av den 29 juni 2004.
- 130 Det framgår nämligen av punkt 15 i 2002 års meddelande om samarbete att om villkoren i punkt 8 a eller b är uppfyllda, ”kommer kommissionen att skriftligen bevilja [det berörda] företaget villkorad immunitet mot böter”. Härav följer att en näringsidkare i princip inte kan grunda berättigade förväntningar på att immunitet mot böter ska beviljas enbart på kommissionens tystnad.
- 131 Vidare framgår det under alla omständigheter av bedömningen ovan i punkterna 96–119 att Kone i förevarande fall inte kunde förvänta sig att beviljas immunitet mot böter enligt 2002 års meddelande om samarbete, eftersom företaget borde ha vetat att varken villkoren i punkt 8 a eller villkoren i punkt 8 b i meddelandet var uppfyllda, särskilt som Kone – såsom har påpekats ovan i punkt 114 – inte har bestritt att det gjorde anspråk på immunitet enligt punkt 8 a i meddelandet först cirka nio månader efter det att dess ansökan om immunitet enligt punkt 8 b i meddelandet hade avslagits.

- 132 Slutligen kan inte sökandena med framgång hävda att kommissionens attityd påverkade Kones rättigheter enligt punkt 17 i 2002 års meddelande om samarbete. Det fanns nämligen inte något som hindrade Kone från att dra tillbaka sin ansökan enligt detta meddelande och/eller det bevismaterial som det hade lämnat in när kommissionen delgav företaget beslutet att inte bevilja det immunitet mot böter.
- 133 Anmärkningen om att principen om skydd för berättigade förväntningar hade åsidosatts kan således inte heller godtas.
- 134 Sökandena har även gjort gällande att kommissionens vägran att bevilja Kone immunitet enligt punkt 8 a i 2002 års meddelande om samarbete är diskriminerande. Innan Kone ingav sin ansökan om immunitet hade kommissionen inte fler indicier på en kartell i Tyskland än vad den hade indicier på en kartell i Nederländerna innan Otis ansökan om immunitet ingavs. Undersökningarna i januari 2004 i ThyssenKrupps lokaler ägde rum på grund av att ThyssenKrupp hade sitt huvudkontor i Tyskland och inte på grund av att kommissionen utredde en kartell i Tyskland. Om ThyssenKrupps huvudkontor hade legat i vilken annan medlemsstat som helst, skulle punkt 8 a i meddelandet ha kunnat tillämpas på Kone, eftersom det inte redan skulle ha gjorts någon undersökning i Tyskland vid tidpunkten för dess ansökan om immunitet.
- 135 Tribunalen erinrar om att enligt fast rättspraxis får inte kommissionen, vid bedömningen av kartelldeltagarnas samarbete, bortse från principen om likabehandling (se förstainstansrättens dom i de ovan i punkt 68 nämnda förenade målen Krupp Thyssen Stainless och Acciai speciali Terni mot kommissionen, punkt 237, och av den 20 mars 2002 i mål T-31/99, ABB Asea Brown Boveri mot kommissionen, REG 2002, s. II-1881, punkt 240 och där angiven rättspraxis).

- 136 Otis situation i Nederländerna, när företaget ingav sin ansökan om förmånlig behandling i mars 2004 (skäl 127 i det angripna beslutet), var dock inte jämförbar med Kones situation i Tyskland när sistnämnda företag ingav sin ansökan om förmånlig behandling den 12 februari 2004 (skäl 105 i det angripna beslutet).
- 137 Kommissionen hade nämligen varken tagit med Nederländerna i sin första undersökningsomgång i januari 2004 eller i sin andra undersökningsomgång i mars 2004. De första undersökningarna i Nederländerna ägde rum först den 28 april 2004 och föranleddes av den ansökan om immunitet som Otis ingav i mars 2004 (skäl 837 i det angripna beslutet).
- 138 När Kone ingav sin ansökan avseende Tyskland den 12 februari 2004 hade kommissionen däremot redan utfört undersökningar den 28 januari 2004 i Tyskland avseende en kartell som avsåg uppdelningen av marknader inom branschen för hissar och rulltrappor (skälen 104, 105 och 783 i det angripna beslutet).
- 139 Som nämnts ovan i punkt 117 och som framgår av handlingarna i målet skedde slutligen de undersökningar som kommissionen utförde i Tyskland den 28 januari 2004 inte bara vid TKAG:s och TKE:s huvudkontor i Düsseldorf, utan även vid två tyska dotterbolag, nämligen TKA i Stuttgart och ThyssenKrupp Aufzug AG i Essen (skäl 104 i det angripna beslutet). Med hänsyn till sistnämnda omständighet kan inte sökandena med framgång hävda att undersökningarna genomfördes i Tyskland enbart på grund av att ThyssenKrupps huvudkontor låg i den medlemsstaten.
- 140 Eftersom Kones och Otis situationer inte var jämförbara, åsidosatte inte kommissionen under dessa omständigheter principen om likabehandling då den nekade Kone immunitet mot böter enligt punkt 8 a i 2002 års meddelande om samarbete, med anledning av dess samarbete vid fastställandet av överträdelsen i Tyskland.

- 141 Av det ovan anförda följer att ingen av Kones anmärkningar avseende tillämpningen av 2002 års meddelande om samarbete på företagets samarbete vid fastställandet av överträdelsen i Tyskland kan godtas.
- 142 Sökandena har vidare gjort gällande att kommissionen åsidosatte Kones rätt till försvar när den under det administrativa förfarandet inte lämnade ut olika handlingar till företaget som skulle ha varit användbara för dess försvar.
- 143 Det framgår av fast rättspraxis att det är en grundläggande unionsrättslig princip att rätten till försvar ska iakttas i varje förfarande som kan leda till sanktioner, särskilt böter eller viten. Denna princip ska iakttas även i förfaranden av administrativ karaktär (se domstolens dom i de ovan i punkt 31 nämnda förenade målen Papierfabrik August Koehler mot kommissionen, punkt 34, och domen i det ovan i punkt 32 nämnda målet Prym och Prym Consumer mot kommissionen, punkt 26 och där angiven rättspraxis).
- 144 Enligt rättspraxis har rätten till insyn i akten i konkurrensärenden särskilt till syfte att göra det möjligt för mottagarna av ett meddelande om invändningar att få kännedom om bevisningen i kommissionens akt för att på ett ändamålsenligt sätt, på grundval av denna bevisning, kunna uttala sig om kommissionens slutsatser i meddelandet om invändningar. Insyn i akten hör således till de processrättsliga skyddsregler som syftar till att skydda rätten till försvar och att särskilt säkerställa det faktiska utövandet av rätten att yttra sig (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 7 januari 2004 i de förenade målen C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P och C-219/00 P, Aalborg Portland m.fl. mot kommissionen, REG 2004, s. I-123, punkt 68; se även förstainstansrättens dom av den 25 oktober 2005 i mål T-38/02, Groupe Danone mot kommissionen, REG 2005, s. II-4407, punkt 33 och där angiven rättspraxis).

- 145 Kommissionen är således förpliktad att ge de företag som berörs av ett förfarande enligt artikel 81.1 EG tillgång till alla handlingar, oberoende av om de är till nackdel eller till fördel för företaget, som kommissionen inhämtat under utredningen, med förbehåll för andra företags företagshemligheter, kommissionens interna dokument och annan konfidentiell information (se, för ett liknande resonemang, domen i de ovan i punkt 144 nämnda förenade målen Aalborg Portland m.fl. mot kommissionen, punkt 68, och domen i det ovan i punkt 144 nämnda målet Groupe Danone mot kommissionen, punkt 34).
- 146 Enbart en underlåtenhet att lämna ut en handling som är till nackdel för företaget utgör ett åsidosättande av rätten till försvar endast om det berörda företaget kan visa att kommissionen lagt denna handling till grund för sin ståndpunkt att det förekommit en överträdelse och att denna ståndpunkt endast kunde bevisas genom en hänvisning till denna handling (domstolens dom av den 25 oktober 1983 i mål 107/82, AEG-Telefunken mot kommissionen, REG 1983, s. 3151, punkterna 24–30, svensk specialutgåva, volym 7, s. 287, av den 9 november 1983 i mål 322/81, Nederlandsche Banden-Industrie Michelin mot kommissionen, REG 1983, s. 3461, punkterna 7–9, svensk specialutgåva, volym 7, s. 351, och domen i det ovan i punkt 83 nämnda målet SGL Carbon mot kommissionen, punkt 97).
- 147 Vad däremot gäller underlåtenheten att lämna ut en handling som är till företagets fördel, följer det av fast rättspraxis att det berörda företaget endast behöver visa att underlåtenheten att lämna ut handlingen i fråga kan ha påverkat förfarandet och innehållet i kommissionens beslut på ett sätt som är till nackdel för företaget. Det räcker således att företaget visar att det hade kunnat använda de handlingar som är till företagets fördel till sitt försvar i den meningen att företaget, om handlingarna hade kunnat åberopas under det administrativa förfarandet, skulle ha kunnat åberopa omständigheter som inte överensstämde med kommissionens slutsatser i detta skede och att det därmed på något sätt hade kunnat påverka kommissionens bedömning i ett eventuellt beslut, åtminstone vad avser allvaret och varaktigheten av det beteende som har lagts företaget till last, och därmed även nivån på böterna (se domen i de ovan i punkt 144 nämnda förenade målen Aalborg Portland m.fl. mot kommissionen, punkterna 74 och 75 och där angiven rättspraxis).
- 148 För det första har sökandena anfört att kommissionen, i det angripna beslutet, stödde sig på vissa handlingar utan att ha gett Kone möjlighet att granska dessa eller yttra sig

över deras innehåll och utan att dessa handlingar omnämndes i meddelandet om invändningar. Sökandena har i det avseendet hänvisat till de handlingar som omnämns i fotnot 927 till skäl 783 i det angripna beslutet.

- 149 Tribunalen konstaterar att de handlingar som sökandena har hänvisat till, vilka är handlingar som togs i beslag hos ThyssenKrupp vid undersökningarna i Tyskland den 28 januari 2004, inte användes av kommissionen för att konstatera att det förelåg en överträdelse i Tyskland. Handlingarna omnämndes enbart i fotnot 927 till skäl 783 i det angripna beslutet, vilket i avsnittet rörande böterna syftar på kommissionens vägran att bevilja Kone immunitet mot böter enligt punkt 8 a i 2002 års meddelande om samarbete.
- 150 Kommissionens vägran i det angripna beslutet grundar sig dock inte på de handlingar som omnämns i fotnot 927, utan huvudsakligen på konstaterandet att kommissionen, på grundval av de upplysningar som den hade fått från en utomstående källa före Kones ansökan av den 12 februari 2004, redan hade beslutat att genomföra undersökningar i Tyskland den 28 januari 2004 (skäl 783 i det angripna beslutet). Anmärkningen kan därför inte godtas.
- 151 För det andra har sökandena påpekat att Kones rätt till försvar åsidosattes eftersom företaget, under det administrativa förfarandet, inte fick tillgång till flera handlingar eller delar av handlingar som kommissionen ansåg var konfidentiella, vilka skulle ha kunnat hjälpa företaget att visa att dess ansökan av den 12 februari 2004 uppfyllde villkoren i punkt 8 a i 2002 års meddelande om samarbete. Det rör sig om en mer fullständig icke-konfidentiell version av källans uttalanden, ett begränsat antal handlingar som påträffades i ThyssenKrupps lokaler vid undersökningarna i Tyskland den 28 januari 2004 och en promemoria med instruktioner för undersökningarna i mars 2004.

- 152 Enligt sökandena skulle Kone, om det hade fått tillgång till dessa handlingar, under det administrativa förfarandet ha kunnat visa att kommissionen, när den bortsåg från Kones ansökan av den 12 februari 2004, inte hade tillräckliga indicier på att det förelåg en överträdelse i Tyskland för att kunna besluta om en andra undersökningsomgång i denna medlemsstat i mars 2004. Kone skulle således ha kunnat visa att dess ansökan av den 12 februari 2004 låg till grund för de undersökningar som genomfördes i Tyskland i mars 2004, så att företaget hade kunnat beviljas immunitet mot böter enligt punkt 8 a i 2002 års meddelande om samarbete. Kone skulle därmed också ha kunnat visa att de skäl som kommissionen åberopade för att neka företaget sådan tillgång var oberättigade.
- 153 Tribunalen ska följaktligen pröva huruvida sökandena, med hänsyn till den rättspraxis som angetts ovan i punkterna 143–147, har visat att underlåtenheten att lämna ut detta material kan ha påverkat det administrativa förfarandet och innehållet i det angripna beslutet på ett sätt som är till nackdel för sökandena.
- 154 Det framgår av analysen ovan i punkterna 110–119 att kommissionen gjorde en riktig bedömning när den, i skälen 783–786 i det angripna beslutet, fann att när Kone ingav sin ansökan avseende Tyskland till kommissionen den 12 februari 2004, och såvitt ansökan kunde anses vara grundad på punkt 8 a i 2002 års meddelande om samarbete, kunde företaget inte längre göra anspråk på immunitet mot böter enligt denna bestämmelse för sitt deltagande i kartellen i Tyskland. När Kone ingav sin ansökan om förmånlig behandling till kommissionen, hade nämligen kommissionen redan utfört undersökningar den 28 januari 2004 i Tyskland avseende en kartell som avsåg uppdelningen av marknader inom branschen för hissar och rulltrappor (skälen 104, 105 och 783 i det angripna beslutet), efter att ha fått information från en utomstående källa om att det förekom en kartell inom denna bransch.
- 155 Härav följer att tribunalen inte kan godta sökandenas anmärkning om att Kones rätt till försvar åsidosattes på grund av att företaget, under det administrativa förfarandet,

inte fick tillgång till det material som angetts ovan i punkt 151. Eftersom Kone inte var det första företag som inkom med bevismaterial till kommissionen som gjorde att den kunde fatta beslut om att inleda en undersökning enligt artikel 14.3 i förordning nr 17, skulle eventuella ytterligare argument som företaget hade kunnat åberopa under det administrativa förfarandet, om det hade fått tillgång till det material som angetts ovan i punkt 151, inte ha kunnat föranleda kommissionen att inta en annan ståndpunkt i fråga om företagens ansökan om förmånlig behandling. Även om det antas att sökandena hade kunnat visa att de handlingar som nämnts ovan i punkt 151, vilka de nekades tillgång till, skulle ha hjälpt dem att styrka att deras ansökan av den 12 februari 2004 enligt 2002 års meddelande om samarbete uppfyllde villkoren i punkt 8 a i nämnda meddelande, ska det konstateras att sökandena inte ens begärde att kommissionen skulle ge dem tillgång till samtliga handlingar som togs i beslag vid undersökningarna den 28 januari 2004 hos ThyssenKrupp. Sökandena medgav detta uttryckligen vid förhandlingen, som svar på en fråga av förstainstansrätten, samtidigt som de förklarade att Kone, vid denna tidpunkt, inte avsåg att göra anspråk på immunitet enligt punkt 8 a i 2002 års meddelande om samarbete.

¹⁵⁶ Även om det antas att kommissionen gjorde sig skyldig till en oegentlighet när den inte lämnade ut det material som angetts ovan i punkt 151 till Kone – något som inte har styrkts, med hänsyn till kommissionens påstående att detta material är konfidentiellt eller består av institutionens interna handlingar (se ovan punkt 145) – och att Kone därför borde ha fått tillgång till samtliga begärda handlingar, skulle Kone inte ha kunnat visa att kommissionen, före företagens ansökan om förmånlig behandling, inte hade tillräckliga indicier på att det förelåg en överträdelse i Tyskland för att kunna besluta om en andra undersökningsomgång i denna medlemsstat i mars 2004. Eftersom Kone inte begärde tillgång till samtliga handlingar som togs i beslag vid undersökningarna den 28 januari 2004 hos ThyssenKrupp, skulle företaget under alla omständigheter inte ha kunnat visa att kommissionen inte hade tillräckliga indicier för att genomföra en andra undersökningsomgång i Tyskland. Sökandenas anmärkning kan därför inte godtas.

- 157 Under dessa omständigheter saknas det även anledning att bifalla den begäran om åtgärder för processledning som sökandena har framställt i syfte att kommissionen ska förpliktas att inge det material som angetts ovan i punkt 151.
- 158 Talan kan således inte vinna bifall såvitt avser den grunden att Kones rätt till försvar åsidosattes.
- 159 Av det ovan anförda följer att ingen av Kones anmärkningar avseende tillämpningen av 2002 års meddelande om samarbete på dess samarbete vid fastställandet av överträdelsen i Tyskland kan godtas.

Kones samarbete vid fastställandet av överträdelsen i Nederländerna

- 160 Kone var det tredje företag som ingav en ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete beträffande kartellen i Nederländerna (skälen 130 och 846 i det angripna beslutet), och det beviljades inte någon nedsättning av bötesbeloppet enligt detta meddelande vad beträffar nämnda kartell (skäl 850 i det angripna beslutet). Kommissionen förklarade i det avseendet följande i skälen 848 och 849 i det angripna beslutet:

”848 Kones yttranden avseende Nederländerna [*konfidentiellt*].

849 Kones yttranden i dess ansökan [enligt 2002 års meddelande om samarbete] är fortfarande tvetydiga vad beträffar omfattningen av dess deltagande i kartellens verksamhet och diskussionernas konkurrensbegränsande syfte. [*konfidentiellt*]. Kone har vidare insisterat på att vissa beslut var motiverade

av berättigade ekonomiska skäl. Med hänsyn till denna tvetydighet och det faktum att kommissionen vid tidpunkten för Kones yttranden redan hade tillgång till en hållbar bevisning [*konfidentiellt*], gav Kones yttranden avseende Nederländerna inte kommissionen något väsentligt nytt bevismaterial, mer ingående detaljer eller upplysningar som allmänt skulle ha stärkt kommissionens förmåga att bevisa överträdelsen. Följaktligen är villkoren i punkt 21 i [2002 års] meddelande om samarbete inte uppfyllda.”

- 161 Sökandena har gjort gällande att kommissionen åsidosatte punkt 21 i 2002 års meddelande om samarbete vid bedömningen av Kones samarbete. Kone upphörde nämligen med sitt deltagande i överträdelsen när det ingav sin ansökan om immunitet och försåg kommissionen med bevis för den misstänkta överträdelsen som hade ett betydande mervärde jämfört med dem som kommissionen redan hade tillgång till.
- 162 Tribunalen erinrar om att med hänsyn till det utrymme för skönsmässig bedömning som kommissionen förfogar över när den ska bedöma ett företags samarbete enligt 2002 års meddelande om samarbete, och särskilt när den ska bedöma huruvida bevismaterial har ett betydande mervärde i den mening som avses i punkt 21 i meddelandet, är det endast om detta utrymme uppenbart överskrids som det finns anledning till kritik från tribunalen (se, för ett liknande resonemang, domen av den 18 juni 2008 i det ovan i punkt 83 nämnda målet Hoechst mot kommissionen, punkt 555).
- 163 Det ska således prövas huruvida kommissionen uppenbart överskred sitt utrymme för skönsmässig bedömning när den slog fast att det bevismaterial som Kone ingav inte hade ett betydande mervärde jämfört med det bevismaterial som kommissionen redan hade tillgång till när detta företag ingav sin ansökan om förmånlig behandling.

- 164 Det framgår av punkt 7 i 2002 års meddelande om samarbete att ”ett eller flera företags samarbete [kan] motivera ... att kommissionen beviljar nedsättning av böterna” och att ”[v]arje nedsättning av böterna skall avspegla ett företags faktiska bidrag – i fråga om kvalitet och den tidpunkt då det lämnades – till att kommissionen har kunnat fastställa en överträdelse”. Vidare föreskrivs det i punkt 22 i meddelandet att ”[b]egreppet ’mervärde’ avser i vilken grad bevismaterialet som sådant eller genom sin detaljrikedom stärker kommissionens förmåga att klart fastställa sakförhållandena i ärendet”. Det anges även att ”[i] sin bedömning tillmäter kommissionen i allmänhet skriftliga bevis från den period som uppgifterna gäller ett större kvalitativt värde än bevis som framställs senare” och att ”[p]å liknande sätt kommer de bevis som är direkt relevanta för klargörandet av sakförhållandena generellt att kvalitativt värderas högre än bevis som endast indirekt är relevanta”. Slutligen föreskrivs det i punkt 24 i meddelandet att ”[e]tt företag som vill komma i åtnjutande av nedsättning av böter skall förse kommissionen med bevismaterial om ifrågasvarande kartellbildning”.
- 165 Vad för det första beträffar det ingivna bevismaterialet som sådant, ska det konstateras att Kone inte ingav aktuellt bevismaterial till kommissionen. I ansökan avseende Nederländerna begränsade sig Kone till att lämna förklaringar till och synpunkter på de kontakter och diskussioner som ägde rum mellan Kone, Schindler, Otis, Thyssen-Krupp och MEE i Nederländerna (nedan gemensamt kallade gruppen på fem), samtidigt som det förnekade att de var av konkurrensbegränsande karaktär. [*konfidentiellt*]
- 166 Vad för det andra beträffar det ingivna bevismaterialets detaljrikedom, ska det konstateras att sökandena har hävdatt att Kone lämnade detaljerade upplysningar [*konfidentiellt*]. Kone lämnade i det avseendet upplysningar om projektet [*konfidentiellt*], vilka användes för att fastställa det datum då Kone respektive Schindler började delta

i kartellen i Nederländerna. Kone lämnade även uppgifter som kommissionen inte använde i det angripna beslutet.

- ¹⁶⁷ Vad beträffar [*konfidentiellt*] har sökandena hävdade att de lämnade upplysningar till kommissionen som hade ett betydande mervärde [*konfidentiellt*].
- ¹⁶⁸ Tribunalen påpekar att i de upplysningar som Kone lämnade i sin ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete förnekades att de diskussioner som hade ägt rum inom gruppen på fem hade ett konkurrensbegränsande syfte. Kone anförde nämligen särskilt i sin ansökan att [*konfidentiellt*]. Vidare uppgav Kone i sin ansökan att deltagarna under de möten som gruppen på fem deltog i [*konfidentiellt*].
- ¹⁶⁹ Under dessa omständigheter gjorde kommissionen en riktig bedömning när den i skäl 849 i det angripna beslutet fann att de upplysningar som nämnts ovan i punkt 167 och som Kone lämnade i sin ansökan var tvetydiga eller, med andra ord, inte tillräckligt precisa för att kunna ha ett betydande mervärde i den mening som avses i punkt 21 i 2002 års meddelande om samarbete. När ett företag som i samband med sin ansökan om förmånlig behandling inte översänder aktuellt bevismaterial till kommissionen underrättar kommissionen om vissa uppgifter som den tidigare inte har känt till, kan dessa uppgifter endast anses betydligt stärka kommissionens förmåga att fastställa en kartell om det berörda företaget visar sambandet mellan dessa uppgifter och kartellens existens, eftersom företaget faktiskt ska stärka kommissionens förmåga att bevisa överträdelsen. Som kommissionen har framhållit minskade i förevarande fall Kones ansökan avseende Nederländerna snarare bevisvärdet av det bevismaterial som kommissionen redan hade tillgång till, eftersom Kone bland annat förnekade att diskussionerna mellan konkurrenterna hade ett konkurrensbegränsande syfte.

- 170 Vad först beträffar de upplysningar som påstås ha lämnats [*konfidentiellt*], ska det konstateras att Kone, i sin ansökan om förmånlig behandling, inte förklarade hur de projekt som omfattades av kartellen hade identifierats, och företaget gav inte heller några upplysningar om en fördelningsmekanism som kartelldeltagarna i Nederländerna skulle ha kommit överens om. [*konfidentiellt*]. Under dessa omständigheter kan inte de upplysningar som Kone påstås ha lämnat [*konfidentiellt*] anses uppfylla villkoren i punkt 21 i 2002 års meddelande om samarbete. Det förhållandet att kommissionen, i skäl 430 i det angripna beslutet, hänvisade till ett utdrag ur Kones ansökan till stöd för sin ståndpunkt att gruppen på fem försökte att upprätthålla prisstabiliteten på marknaden saknar i det avseendet relevans.
- 171 Vad därefter beträffar den allmänna kommittén (skälen 391 och 398 i det angripna beslutet), innehöll Kones ansökan upplysningar [*konfidentiellt*]. Som påpekats ovan i punkt 168 förnekade dock Kone att det hade ett konkurrensbegränsande syfte när det angav att [*konfidentiellt*]. Kones yttranden avseende den allmänna kommittén i dess ansökan om förmånlig behandling kan således inte tillmätas något betydande mervärde. Under alla omständigheter ska det även framhållas att kommissionen redan kände till den allmänna kommitténs möten när Kone ingav sin ansökan om förmånlig behandling den 19 juli 2004, eftersom dessa möten omnämndes i ThyssenKrupps ansökan i april 2004 och i dess komplettering av den 11 maj 2004 och framgick direkt av de handlingar som togs i beslag vid inspektionen hos ThyssenKrupp den 28 april 2004 (skäl 398 i det angripna beslutet och de handlingar som omnämns i fotnoterna 577 och 578).
- 172 Vad slutligen beträffar gruppavtalen (”cluster’ contracts”) ska det framhållas att dessa omnämndes i det angripna beslutet (skälen 457–463 i det angripna beslutet), eftersom de krävde inrättandet av ett annat system för projektfördelning. I sin ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete informerades dock Kone enbart kommissionen [*konfidentiellt*]. Kones yttranden avseende gruppavtalen i dess ansökan om förmånlig behandling kan således inte tillmätas något betydande mervärde.

- 173 Vad beträffar de upplysningar som Kone påstås ha lämnat i fråga om genomförandet av kartellen, [*konfidentiellt*] ska det påpekas att Kones ansökan av den 19 juli 2004 visserligen innehåller upplysningar [*konfidentiellt*]. Som redan har konstaterats ovan i punkt 168 försökte dock Kone att visa att dessa händelser kunde förklaras av berättigade ekonomiska skäl.
- 174 Det har redan påpekats ovan i punkt 169 att när ett företag, som i samband med sin ansökan om förmånlig behandling inte har översänt aktuellt bevismaterial till kommissionen, ger kommissionen vissa uppgifter som den tidigare inte har känt till, kan dessa uppgifter endast anses betydligt stärka kommissionens förmåga att fastställa en överträdelse om det berörda företaget visar att det finns ett samband mellan dessa uppgifter och kartellens existens.
- 175 I förevarande fall kunde de upplysningar som Kone lämnade i sin ansökan avseende Nederländerna, på grund av deras tvetydighet, endast användas för att bekräfta mötesdatum och de projekt som diskuterades under dessa möten, vilka kunde anses utgöra en del av överträdelsen enbart tack vare de uttalanden och det bevismaterial som Otis och ThyssenKrupp ingav eller som kommissionen självständigt inhämtade genom en grundlig undersökning. Under dessa omständigheter gjorde kommissionen en riktig bedömning när den fann att upplysningarna i Kones ansökan avseende de projekt som diskuterades mellan konkurrenterna och mötena mellan konkurrenterna inte hade ett betydande mervärde i den mening som avses i punkt 21 i 2002 års meddelande om samarbete.
- 176 Sökandena har i det avseendet framhållit att de upplysningar avseende projektet [*konfidentiellt*] som Kone ingav till kommissionen användes i det angripna beslutet (skälen 519 och 523 i det angripna beslutet) för att fastställa det datum då Kone respektive Schindler började vara delaktiga i den samordnade verksamheten i Nederländerna till den 1 juni 1999. Som påpekats ovan i punkt 175 kunde emellertid dessa upplysningar

endast användas för att bekräfta mötesdatumet och det projekt som diskuterades under detta möte, dock utan att Kone medgav att mötet avseende detta projekt var av konkurrensbegränsande karaktär. Som angetts ovan i punkt 164 ska varje nedsättning av det bötesbelopp som kommissionen har ålagt avspegla ett företags faktiska bidrag till att kommissionen har kunnat fastställa en överträdelse. Under dessa omständigheter kan de upplysningar avseende projektet [*konfidentiellt*] som sökandena har hänvisat till och som fanns i Kones ansökan inte anses ha ett betydande mervärde i den mening som avses i punkt 21 i 2002 års meddelande om samarbete.

177 Vad gäller de upplysningar som Kone lämnade till kommissionen, men som inte omnämndes i det angripna beslutet, tyder det faktum att dessa upplysningar inte användes som sådana för att fastställa kartellens existens i Nederländerna på att dessa inte stärkte kommissionens förmåga att fastställa överträdelsen och följaktligen inte hade något betydande mervärde i den mening som avses i punkt 21 i 2002 års meddelande om samarbete. Vad beträffar projektet [*konfidentiellt*], vilket Kone särskilt har åberopat och vilket omnämndes i meddelandet om invändningar, men inte beskrevs i det angripna beslutet, ska det – förutom att de upplysningar som Kone lämnade avseende detta projekt under alla omständigheter inte hade ett betydande mervärde (se ovan punkt 176) – i likhet med kommissionen påpekas att även om de uppgifter som kommissionen hade tillgång till klart tydde på en samverkan, kunde inga tillförlitliga slutsatser om innehållet i en sådan samverkan dras av dessa, vilket var skälet till att kommissionen inte nämnde detta projekt i förteckningen med exempel på projekt som hade blivit fördelade, vilken finns i underavsnitt 12.2.4 i det angripna beslutet.

178 För det tredje kan inte sökandena stödja sig på antalet hänvisningar i det angripna beslutet till Kones ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete. Det faktum att kommissionen, i det angripna beslutet, utnyttjade allt bevismaterial som den hade

tillgång till, och således även de uppgifter som Kone hade lämnat i sin ansökan, visar nämligen inte att Kones uppgifter hade ett betydande mervärde jämfört med det bevismaterial som kommissionen redan hade tillgång till vid denna tidpunkt.

- 179 För det fjärde ska det, även om det – såsom sökandena har hävdad – inte på förhand kan uteslutas att upplysningar som lämnas av det tredje eller fjärde företag som inger en ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete har ett betydande mervärde, i förevarande fall, med hänsyn till det av Kone ingivna bevismaterialets art och detaljrikedom, konstateras att kommissionen under alla omständigheter inte uppenbart överskred sitt utrymme för skönsmässig bedömning när den slog fast att detta bevismaterial inte hade ett betydande mervärde i den mening som avses i punkt 21 i nämnda meddelande. Det framgår nämligen av bedömningen ovan att även om det antas att de upplysningar som lämnades i Kones ansökan hade kunnat ha ett visst mervärde, genom att kommissionen därigenom fick kännedom om tidigare okända uppgifter, kan dessa upplysningar inte anses ha betydligt stärkt kommissionens förmåga att fastställa den aktuella överträdelsen, med hänsyn till de felaktigheter som ansökan innehöll beträffande den konkurrensbegränsande arten av diskussionerna mellan konkurrenterna.
- 180 Av det ovan anförda följer att tribunalen inte kan godta den anmärkning som avser att punkt 21 i 2002 års meddelande om samarbete åsidosattes.
- 181 Sökandena har vidare påpekat att Kone hade ett löpande och fullständigt samarbete med kommissionen och under hela utredningen gav kommissionen alla de upplysningar som företaget hade tillgång till. Kone medgav således sitt deltagande i kartellen i Nederländerna så snart företaget genom interna utredningar fick kännedom om sitt nederländska dotterbolags deltagande.

- 182 Det framgår dock av bedömningen ovan att det bevismaterial som Kone ingav inte hade ett betydande mervärde i den mening som avses i punkt 21 i 2002 års meddelande om samarbete. Under dessa omständigheter gjorde kommissionen, i enlighet med denna bestämmelse, en riktig bedömning när den slog fast att Kone inte kunde beviljas en nedsättning av bötesbeloppet enligt detta meddelande.
- 183 Enligt punkt 23 b andra stycket i 2002 års meddelande om samarbete kan visserligen kommissionen beakta i vilken grad och med vilken kontinuitet företaget samarbetar när den, inom den tillämpliga kategorin, fastställer den nedsättning av bötesbeloppet som ska beviljas ett företag som ingett bevismaterial som har ett betydande mervärde i den mening som avses i punkt 21 i meddelandet. Sökandenas hänvisning i förevarande fall till i vilken grad och med vilken kontinuitet Kone samarbetade saknar dock relevans, eftersom villkoren i punkt 21 i meddelandet under alla omständigheter inte var uppfyllda.
- 184 Anmärkningen som avser i vilken grad och med vilken kontinuitet Kone samarbetade kan således inte godtas.
- 185 Sökandena har även hävdatt att kommissionen åsidosatte principen om skydd för berättigade förväntningar när den nekade Kone att dra fördel av punkt B i 2002 års meddelande om samarbete. Företag som ansöker om immunitet enligt detta meddelande kan nämligen förvänta sig att immunitet eller en nedsättning av bötesbeloppet beviljas om de villkor som uppställs i meddelandet iakttas. Kones ansökan avseende Nederländerna uppfyllde villkoren i meddelandet.
- 186 Som anges i punkt 29 i 2002 års meddelande om samarbete har detta meddelande gett upphov till berättigade förväntningar som företagen kan förlita sig på när de avslöjar förekomsten av en kartell för kommissionen. Med hänsyn till de berättigade förväntningar som meddelandet har kunnat ge upphov till hos företag som önskar samarbete

med kommissionen, var kommissionen således skyldig att följa meddelandet då den, vid fastställelsen av det bötesbelopp som Kone skulle åläggas, bedömde företagets samarbete med kommissionen (se, för ett liknande resonemang, domarna i de ovan i punkt 127 nämnda målen HFB m.fl. mot kommissionen, punkt 608, och Daiichi Pharmaceutical mot kommissionen, punkt 147).

- 187 Eftersom sökandena inte har visat att kommissionen åsidosatte bestämmelserna i 2002 års meddelande om samarbete vid bedömningen av Kones samarbete, kan inte heller anmärkningen om att principen om skydd för berättigade förväntningar åsidosattes godtas.
- 188 Sökandena har även hävdad att kommissionens vägran att bevilja Kone en förmånlig behandling enligt 2002 års meddelande om samarbete strider mot principen om likabehandling.
- 189 Enligt sökandena var Kones ansökan inte mer tvetydig än Otis eller ThyssenKrupps ansökan. För det första förnekade Otis att det förekom en strukturell kartell och hävdade att överträdelsen var preskriberad. För det andra hävdade ThyssenKrupp, i sin ansökan om förmånlig behandling, att mötena hade hållits oregelbundet och att det under långa perioder inte hade hållits några möten. ThyssenKrupp uppgav vidare att överträdelsen hade avsett ett fåtal projekt. För det tredje ingavs Kones ansökan två och en halv månad efter kommissionens undersökningar i Nederländerna, det vill säga förhållandevis tidigt i förfarandet. Under alla omständigheter saknar det relevans när ansökan om immunitet ingavs, förutsatt att den har ett betydande mervärde. Med avseende på kartellen i Tyskland beviljades för övrigt Schindler en nedsättning med 15 procent för en ansökan som ingavs nästan åtta månader efter undersökningarna i Tyskland och tre månader efter det att kommissionen hade skickat skrivelser

med begäran om upplysningar till deltagarna i överträdelsen i denna medlemsstat (skälen 110, 112 och 856 i det angripna beslutet).

- 190 Sökandena hävdar att Kones ställning ska jämföras med ThyssenKrupps ställning i Belgien. ThyssenKrupp beviljades nämligen en nedsättning med 20 procent av bötesbeloppet enligt 2002 års meddelande om samarbete (skälen 769–773 i det angripna beslutet). ThyssenKrupp var dock det tredje företag som ingav en ansökan om immunitet avseende Belgien, och dess ansökan inskränkte sig till uttalanden, och inte några skriftliga bevis, som bekräftade bevismaterial som kommissionen redan hade tillgång till. När denna ansökan ingavs hade dessutom kommissionen redan tillgång till mycket mer bevismaterial avseende kartellen i Belgien än det bevismaterial som den hade tillgång till avseende kartellen i Nederländerna när Kone ingav sin ansökan om immunitet. Vågran att bevilja Kone en nedsättning med avseende på kartellen i Nederländerna är därför diskriminerande.
- 191 Som erinrats om ovan i punkt 135 får kommissionen enligt fast rättspraxis, vid bedömningen av kartelldeltagarnas samarbete, inte bortse från principen om likabehandling.
- 192 Vad först beträffar påståendet att principen om likabehandling åsidosattes vid bedömningen av det samarbete som kartelldeltagarna i Nederländerna tillhandahöll, konstaterar tribunalen att Otis beviljades immunitet mot böter eftersom det, i enlighet med punkt 8 a i 2002 års meddelande om samarbete, var det första företag som ingav bevismaterial till kommissionen som gjorde att den kunde fatta beslut om att inleda en undersökning (skäl 837 i det angripna beslutet). Otis situation kan därför inte jämföras med Kones situation, vilket ingav sin ansökan avseende Nederländerna enligt detta meddelande vid en tidpunkt då kommissionen redan hade utfört undersökningar i denna medlemsstat (skäl 846 i det angripna beslutet).

193 ThyssenKrupp var det andra företag som ingav en ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete avseende Nederländerna, vilken ingavs samma dag som kommissionen utförde undersökningar i denna medlemsstat, nämligen den 28 april 2004 (skälen 128, 129 och 840 i det angripna beslutet). Företaget beviljades en nedsättning av bötesbeloppet med 40 procent enligt punkt 23 b första stycket första strecksatsen i nämnda meddelande, eftersom det var det första företag som uppfyllde villkoren i punkt 21 i detta meddelande när det till kommissionen ingav bevismaterial som hade ett betydande mervärde (skäl 844 i det angripna beslutet). Det ska konstateras att Kone enligt punkt 23 b första stycket första strecksatsen i samma meddelande inte kunde beviljas en nedsättning av böterna enligt denna bestämmelse, eftersom den nedsättning av bötesbeloppet som föreskrivs däri är förbehållen ett enda företag, i detta fall ThyssenKrupp, vars samarbete föregick Kones samarbete.

194 Oberoende av konstaterandet i föregående punkt, kan Kones samarbete inte anses jämförbart med ThyssenKrupps samarbete. Det har nämligen inte bestritts att ThyssenKrupp ingav nytt aktuellt bevismaterial tillsammans med sin ansökan om förmånlig behandling, vilket hjälpte kommissionen att fastställa att samverkan hade genomförts (skäl 842 i det angripna beslutet). Kone ingav däremot inte något aktuellt bevismaterial. Vidare framgår det av ThyssenKrupps uttalanden i april, maj och oktober 2004 att ThyssenKrupp – i motsats till Kone – aldrig försökte förneka att det förekom en kartell i Nederländerna eller sprida tvivel om att det förekom en sådan kartell. Slutligen ingav Kone sin ansökan först den 19 juli 2004 (skäl 130 i det angripna beslutet), medan ThyssenKrupp hade ingett sin ansökan redan i april 2004 (skäl 129 i det angripna beslutet). Det datum då en ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete inges är relevant för bedömningen av det ingivna bevismaterialets mervärde, eftersom denna bedömning ska göras med hänsyn till det bevismaterial som kommissionen redan har tillgång till (punkterna 7 och 21 i 2002 års meddelande om samarbete).

- 195 Eftersom Kones situation, å ena sidan, och Otis och ThyssenKrupps situationer, å andra sidan, inte var jämförbara, åsidosatte inte kommissionen under dessa omständigheter principen om likabehandling då den nekade Kone en nedsättning av bötesbeloppet med anledning av företagets samarbete vid fastställandet av överträdelsen i Nederländerna.
- 196 Vad vidare beträffar behandlingen av ThyssenKrupp med anledning av företagets samarbete vid fastställandet av kartellen i Belgien, ska det konstateras att bedömningen av vad som utgör ett betydande mervärde per definition förutsätter en för sammanhanget specifik analys av allt bevismaterial som kommissionen har tillgång till i samband med en viss överträdelse, vilket gör att upplysningar knutna till skilda överträdelser, i detta fall överträdelserna i Belgien och Nederländerna, inte är jämförbara.
- 197 Under alla omständigheter ska det påpekas att Kone, beträffande överträdelsen i Belgien, inte har bestritt att ThyssenKrupps ansökan om förmånlig behandling bekräftade det bevismaterial som kommissionen redan hade tillgång till. Vad däremot gäller överträdelsen i Nederländerna framgår det av punkterna 165–180 ovan att Kones ansökan om förmånlig behandling inte hade ett betydande mervärde i den mening som avses i punkt 21 i 2002 års meddelande om samarbete. Eftersom de olika företagens situationer inte var jämförbara, åsidosatte inte kommissionen principen om likabehandling då den nekade Kone en nedsättning av företagets böter med anledning av dess samarbete vid fastställandet av kartellen i Nederländerna.
- 198 Av det ovan anförda följer att ingen av Kones anmärkningar avseende tillämpningen av 2002 års meddelande om samarbete på företagets samarbete vid fastställandet av överträdelsen i Nederländerna kan godtas.

Huruvida principen om skydd för berättigade förväntningar och principen om likabehandling åsidosattes vid fastställandet av den nedsättning av bötesbeloppet som beviljades med anledning av Kones samarbete under det administrativa förfarandet

Inledande synpunkter

- 199 I punkt 614 i meddelandet om invändningar hade kommissionen tillkännagett att den "avs[åg] att bevilja en nedsättning [av böterna] med anledning av samarbetet utanför [2002 års] meddelande om samarbete, särskilt om ett bolag inte bestr[ed] eller om det bist[od] med ytterligare hjälp som kan klargöra eller komplettera de faktiska omständigheter som kommissionen har fastställt".
- 200 I skäl 758 i det angripna beslutet förklarade kommissionen att "eftersom punkt 614 i meddelandet om invändningar skapade förväntningar i detta fall, [hade den] beslutat att tolka nämnda punkt till förmån för de företag som på grundval av denna har bidragit till fastställandet av de faktiska omständigheterna kring den överträdelse som angetts i [det angripna] beslutet, genom att inte bestrida de faktiska omständigheterna eller genom att lämna andra upplysningar eller kompletterande klargöranden".
- 201 Kommissionen beviljade således samtliga deltagare i de fyra överträdelserna – med undantag av dels de företag som beviljades immunitet mot böter (skälen 762, 817 och 839 i det angripna beslutet), dels Kone inom ramen för kartellen i Nederländerna (skäl 851 i det angripna beslutet) – en nedsättning av bötesbeloppet med 1 procent för deras samarbete utanför 2002 års meddelande om samarbete, med anledning av att de inte bestred de faktiska omständigheter som angavs i meddelandet om invändningar (skälen 768, 774, 777, 794, 801, 806, 813, 824, 829, 835, 845, 854, 855 och 856 i det angripna beslutet).

202 Tribunalen ska först pröva Kones anmärkningar avseende den påstått rättsstridiga nivån på den nedsättning av bötesbeloppet som beviljades med anledning av att de faktiska omständigheterna avseende överträdelsen i Tyskland inte bestreds, därefter Kones anmärkningar avseende kommissionens vägran att bevilja en ytterligare nedsättning av bötesbeloppet med anledning av att det lämnades upplysningar eller kompletterande klargöranden avseende överträdelsen i Tyskland och, slutligen, argumenten som avser kommissionens vägran att bevilja Kone en nedsättning av bötesbeloppet med anledning av företagets påstådda samarbete utanför 2002 års meddelande om samarbete vid fastställandet av överträdelsen i Nederländerna.

Nivån på den nedsättning av bötesbeloppet som beviljades med anledning av att de faktiska omständigheterna avseende överträdelsen i Tyskland inte bestreds

203 Sökandena anser att de kan göra anspråk på en nedsättning av bötesbeloppet med minst 10 procent med anledning av deras samarbete utanför 2002 års meddelande om samarbete vid fastställandet av kartellen i Tyskland. Kommissionen skapade nämligen berättigade förväntningar på detta i punkt 614 i meddelandet om invändningar. Kommissionen svek sökandenas berättigade förväntningar när den avvek från sin tidigare praxis, enligt vilken ett företag som inte bestrider de faktiska omständigheter som har påtalats i meddelandet om invändningar beviljas en nedsättning med 10 procent av det bötesbelopp som det skulle ha ålagts i enlighet med meddelandet om befrielse från eller nedsättning av böter i kartellärenden (EGT C 207, 1996, s. 4) (nedan kallat 1996 års meddelande om samarbete).

204 Tribunalen erinrar inledningsvis om att det endast är befogat att sätta ned ett företags böter till följd av dess samarbete under det administrativa förfarandet om det berörda företaget har uppträtt på ett sådant sätt att kommissionen lättare har kunnat fastställa överträdelsen och i förekommande fall fått den att upphöra (förstainstansrättens dom av den 14 maj 1998 i mål T-327/94, SCA Holding mot kommissionen,

REG 1998, s. II-1373, punkt 156, domen i de ovan i punkt 68 nämnda förenade målen Krupp Thyssen Stainless och Acciai speciali Terni mot kommissionen, punkt 270, och domen i det ovan i punkt 144 nämnda målet Groupe Danone mot kommissionen, punkt 449). Det framgår vidare av rättspraxis att ett företag som uttryckligen uppger att det inte bestrider de faktiska omständigheter på vilka kommissionen stöder sina invändningar kan anses bidra till att underlätta kommissionens uppgift att fastställa och beivra överträdelse av unionens konkurrensregler (förstainstansrättens dom av den 14 maj 1998 i mål T-352/94, Mo och Domsjö mot kommissionen, REG 1998, s. II-1989, punkt 395, och domen i det ovannämnda målet SCA Holding mot kommissionen, punkt 157).

205 I 2002 års meddelande om samarbete föreskrivs det visserligen inte, till skillnad från i 1996 års meddelande om samarbete, någon nedsättning av bötesbeloppet för företag som inte bestrider de faktiska omständigheter som kommissionen grundar sina anklagelser på i meddelandet om invändningar. Kommissionen medgav dock i skäl 758 i det angripna beslutet att punkt 614 i meddelandet om invändningar skapade berättigade förväntningar, hos företagen, på att om de inte bestred de faktiska omständigheterna skulle det leda till en nedsättning av bötesbeloppet utanför 2002 års meddelande om samarbete, vilket gjorde att kommissionen beslutade att tolka denna punkt till förmån för företagen. I samma skäl påpekade även kommissionen att "[o]mfattningen av nedsättningen ska ta hänsyn till att det samarbete som erbjuds efter meddelandet om invändningar, då kommissionen redan har fastställt överträdelsens samtliga beståndsdelar och vid en tidpunkt då företaget redan har kännedom om samtliga delar av utredningen och har fått tillgång till handlingarna i utredningen, i bästa fall kan hjälpa kommissionen endast marginellt i dess utredning". Kommissionen angav även att "[i] allmänhet utgör erkännandet av faktiska omständigheter under dessa förhållanden på sin höjd ett bevis som bekräftar de faktiska omständigheter som kommissionen vanligtvis anser vara tillräckligt styrkta av annat bevismaterial som förekommer i handlingarna i ärendet".

206 Rätten att göra anspråk på skydd för berättigade förväntningar tillkommer varje person som befinner sig i en situation där unionsadministrationen, genom att ge tydliga försäkringar, har väckt grundade förhoppningar (domstolens dom av den 15 juli 2004 i de förenade målen C-37/02 och C-38/02, Di Lenardo och Dilexport, REG 2004,

s. I-6911, punkt 70, samt förstainstansrättens dom av den 17 december 1998 i mål T-203/96, Embassy Limousines & Services mot parlamentet, REG 1998, s. II-4239, punkt 74, och av den 15 november 2007 i mål T-71/06, Enercon mot harmoniseringsbyrån (Vindkraftturbin), ej publicerad i rättsfallssamlingen, punkt 36).

- 207 Däremot kan inte en person med framgång göra gällande att principen om skydd för berättigade förväntningar har åsidosatts, om administrationen inte har gett någon tydlig försäkran (förstainstansrättens dom av den 14 september 1995 i mål T-571/93, Lefebvre m.fl. mot kommissionen, REG 1995, s. II-2379, punkt 72, och av den 29 januari 1998 i mål T-113/96, Dubois et Fils mot rådet och kommissionen, REG 1998, s. II-125, punkt 68). Tydliga, ovillkorliga och samstämmiga uppgifter från en behörig och tillförlitlig källa utgör en sådan försäkran (förstainstansrättens dom av den 21 juli 1998 i de förenade målen T-66/96 och T-221/97, Mellett mot domstolen, REGP 1998, s. I-A-449 och s. II-1305, punkterna 104 och 107).
- 208 Som påpekats ovan i punkt 199 tillkännagav kommissionen i förevarande fall, i punkt 614 i meddelandet om invändningar, att den "avs[åg] att bevilja en nedsättning [av böterna] med anledning av samarbetet utanför [2002 års] meddelande om samarbete, särskilt om ett bolag inte bestr[ed] eller om det bist[od] med ytterligare hjälp som kan klargöra eller komplettera de faktiska omständigheter som kommissionen har fastställt". Ett sådant uttalande kan inte anses utgöra en tydlig försäkran som har kunnat väcka grundade förhoppningar hos Kone om att det skulle beviljas en nedsättning av bötesbeloppet som översteg 1 procent. I punkt 614 i meddelandet om invändningar anges nämligen inte omfattningen av eller nivån på den nedsättning som de berörda företagen i förekommande fall skulle beviljas, vilket gör att det under inga omständigheter kan ha uppstått några berättigade förväntningar i det avseendet.
- 209 Tribunalen kan inte heller godta sökandenas argument att kommissionen avvek från sin tidigare praxis, enligt vilken ett företag som inte bestrider de faktiska omständigheter som har påtalats i meddelandet om invändningar beviljas en nedsättning med 10 procent av det bötesbelopp som det skulle ha ålagts i enlighet med 1996 års meddelande om samarbete.

210 I punkt D.2 andra strecksatsen i 1996 års meddelande om samarbete föreskrevs visserligen att ett företag kunde beviljas "... en nedsättning med 10–50 % av det bötesbelopp som det skulle ha ålagts om det inte hade samarbetat ... [om företaget] informera[de] kommissionen om att det inte bestr[ed] de faktiska omständigheter som kommissionen grunda[de] sina anklagelser på, efter det att det har tagit emot ett meddelande om anmärkningar". I 2002 års meddelande om samarbete föreskrivs dock inte längre någon nedsättning av böterna på den grunden. Sökandena har emellertid inte bestritt att endast 2002 års meddelande om samarbete är tillämpligt på deras ansökan om förmånlig behandling, eftersom denna ansökan uttryckligen ingavs enligt nämnda meddelande. Härav följer att kommissionens beslutspraxis avseende tillämpningen av punkt D.2 andra strecksatsen i 1996 års meddelande om samarbete inte kan anses ha ingett sökandena berättigade förväntningar, på grundval av punkt 614 i meddelandet om invändningar, vad beträffar nivån på nedsättningen av Kones böter med anledning av att företaget inte bestred de faktiska omständigheterna avseende kartellen i Tyskland (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 21 september 2006 i mål C-167/04 P, JCB Service mot kommissionen, REG 2006, s. I-8935, punkterna 201 och 205, och av den 7 juni 2007 i mål C-76/06 P, Britannia Alloys & Chemicals mot kommissionen, REG 2007, s. I-4405, punkt 60, samt domen i det ovan i punkt 34 nämnda målet Carbone-Lorraine mot kommissionen, punkt 92).

211 Vidare ska det påpekas att sökandenas påstående – vilket kommissionen har bestritt – att kommissionen uppgav för Kone, vid ett möte den 26 januari 2005, att punkt 614 i meddelandet om invändningar skulle tillämpas på samma sätt som inom ramen för de tidigare reglerna inte stöds av någon som helst bevisning. Tvärtom omnämns inte, i protokollet från detta möte som kommissionen upprättade, vad beträffar de diskussioner som fördes angående punkt 614 i meddelandet om invändningar att kommissionen gav Kone någon försäkran i det avseendet.

212 Slutligen framgår det av rättspraxis att de ekonomiska aktörerna inte kan ha berättigade förväntningar på att rådande förhållande ska bestå när dessa kan ändras av institutionerna inom deras utrymme för skönsmässig bedömning (domstolens dom av den 5 oktober 1994 i mål C-280/93, Tyskland mot rådet, REG 1994, s. I-4973, punkt 80, svensk specialutgåva, volym 16, s. I-171, och av den 30 juni 2005 i mål C-295/03 P,

Alessandrini m.fl. mot kommissionen, REG 2005, s. I-5673, punkt 89; se även domen i det ovan i punkt 46 nämnda målet Archer Daniels Midland och Archer Daniels Midland Ingredients mot kommissionen, punkt 64 och där angiven rättspraxis). En effektiv tillämpning av unionens konkurrensregler förutsätter att kommissionen när som helst kan anpassa bötesnivån efter vad denna politik kräver (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom i de ovan i punkt 80 nämnda förenade målen *Musique Diffusion française* m.fl. mot kommissionen, punkt 109, dom av den 2 oktober 2003 i mål C-196/99 P, *Aristrain* mot kommissionen, REG 2003, s. I-11005, punkt 81, och domen i de ovan i punkt 34 nämnda förenade målen *Dansk Rørindustri* m.fl. mot kommissionen, punkt 227, samt förstainstansrättens dom av den 10 mars 1992 i mål T-12/89, *Solvay* mot kommissionen, REG 1992, s. II-907, punkt 309, och av den 14 maj 1998 i mål T-304/94, *Europa Carton* mot kommissionen, REG 1998, s. II-869, punkt 89).

- 213 Härav följer att det saknas fog för sökandenas anmärkning att nedsättningen av bötesbeloppet på grund av att de faktiska omständigheterna avseende överträdelsen i Tyskland inte bestreds var otillräcklig.

Kommissionens vägran att bevilja en ytterligare nedsättning av bötesbeloppet med anledning av att det lämnades upplysningar och kompletterande klagoranden avseende överträdelsen i Tyskland

- 214 Sökandena har gjort gällande att Kone, såvitt avser överträdelsen i Tyskland, har rätt till en ytterligare nedsättning av bötesbeloppet med anledning av företagets samarbete utanför 2002 års meddelande om samarbete, eftersom det – i motsats till vad kommissionen hävdade i det angripna beslutet (skäl 794 i det angripna beslutet) – gjorde det möjligt att klagöra eller komplettera de faktiska omständigheter som angavs i meddelandet om invändningar. I avsnitt 7 i Kones svar på meddelandet om invändningar korrigerades och klargjordes ett visst antal faktiska omständigheter rörande den tyska branschammanslutningen VDMA:s roll. Kone uppmärksammade även kommissionen på det förhållandet att den i meddelandet om invändningar felaktigt hade beaktat intäkterna från verksamhetsgrenarna ”ny utrustning”, ”tjänster” och ”modernisering” i deras helhet. Kommissionen medgav i det angripna beslutet att kartellen endast avsåg intäkterna från verksamhetsgrenen ”ny utrustning”.

215 Tribunalen påpekar att sökandena inte har angett på vilket sätt Kones påstådda klargöranden vad gäller branschsammanlutningen VDMA:s roll hjälpte kommissionen i dess utredning. Kones påstådda uppgifter i det avseendet syftade under alla omständigheter inte till att klargöra eller komplettera de faktiska omständigheter som angavs i meddelandet om invändningar, utan till att motsäga dessa, eftersom uppgifterna i huvudsak syftade till att minska trovärdigheten av Schindlers påståenden rörande inrättandet av en arbetsgrupp för rulltrappor. Kone framhöll dessutom, vid utövandet av sin rätt till försvar, att hänvisningen till detta projekt i meddelandet om invändningar saknade relevans. När det gäller det förhållandet att kommissionen, i meddelandet om invändningar, felaktigt hade beaktat intäkterna från samtliga de verksamhetsgrenar som angetts ovan i punkt 214, ska det påpekas att Kones svar på meddelandet om invändningar syftade till att visa att kommissionen, vid beräkningen av bötesbeloppet, inte på ett lämpligt sätt hade definierat de marknader för hissar och rulltrappor som påverkades av kartellen. Därigenom utövade endast Kone med framgång sin rätt till försvar, eftersom kommissionen i det angripna beslutet beaktade den definition som Kone föreslog i sitt svar på meddelandet om invändningar. Denna anmärkning kan följaktligen inte godtas.

Kommissionens vägran att bevilja Kone en nedsättning av bötesbeloppet med anledning av företagets påstådda samarbete utanför 2002 års meddelande om samarbete vid fastställandet av kartellen i Nederländerna

216 Vad beträffar Kones påstådda samarbete utanför 2002 års meddelande om samarbete, klargjorde kommissionen följande i skäl 851 i det angripna beslutet:

”I sitt svar på meddelandet om invändningar har Kone uppgett att det inte bestri-
der de faktiska omständigheterna avseende Nederländerna. I stället för att bistå med

ytterligare hjälp för att klargöra eller komplettera de faktiska omständigheterna i meddelandet om invändningar, har Kone systematiskt försökt att förringa betydelsen av de faktiska omständigheter som anges däri. Avsaknaden av bestridande måste följaktligen anses vara rent formell och tvetydig och har inte någon positiv inverkan på fastställandet av de faktiska omständigheterna. Det räcker inte att allmänt uttala att de faktiska omständigheterna inte bestrids, om detta uttalande inte är till någon nytta för kommissionen på grund av att det åtföljs av flera förbehåll, som i detta fall. Följaktligen ska Kone inte beviljas någon nedsättning av böterna.”

217 Sökandena har hävdad att kommissionen, på grundval av punkt 3 sjätte strecksatsen i 1998 års riktlinjer, borde ha beviljat Kone en nedsättning av bötesbeloppet med anledning av att företaget faktiskt samarbetade i förfarandet vid fastställandet av kartellen i Nederländerna och att kommissionen, genom att inte bevilja en sådan nedsättning, gjorde sig skyldig till en uppenbart oriktig bedömning. Sökandena har även hävdad att de, med hänsyn till punkt 614 i meddelandet om invändningar och skäl 758 i det angripna beslutet, hade berättigade förväntningar på att detta samarbete skulle belönas med en nedsättning av deras bötesbelopp.

218 Tribunalen påpekar att enligt punkt 3 sjätte strecksatsen i 1998 års riktlinjer kan ett samarbete utanför tillämpningsområdet för 1996 års meddelande om samarbete anses utgöra en förmildrande omständighet. I punkt 614 i meddelandet om invändningar hade kommissionen tillkännagett att den avsåg ”att bevilja en nedsättning [av böterna] med anledning av samarbetet utanför [2002 års] meddelande om samarbete, särskilt om ett bolag inte bestr[ed] eller om det bist[od] med ytterligare hjälp som kan klargöra eller komplettera de faktiska omständigheter som kommissionen har fastställt”. Mot den bakgrunden förklarade kommissionen, i skäl 758 i det angripna beslutet, att ”eftersom punkt 614 i meddelandet om invändningar skapade förväntningar i detta fall, [hade den] beslutat att tolka nämnda punkt till förmån för de företag som på grundval av denna har bidragit till fastställandet av de faktiska omständigheterna

kring den överträdelse som angetts i [det angripna] beslutet, genom att inte bestrida de faktiska omständigheterna eller genom att lämna andra upplysningar eller kompletterande klargöranden”.

- 219 För det första anser sökandena att Kones samarbete i samband med det administrativa förfarandet ska anses utgöra en förmildrande omständighet enligt punkt 3 sjätte strecksatsen i 1998 års riktlinjer, vilken ger företaget rätt till en nedsättning av bötesbeloppet.
- 220 I det avseendet räcker det att konstatera att Kones samarbete under alla omständigheter inte kan anses utgöra en förmildrande omständighet, med hänsyn till Kones tvetydiga uttalanden i dess ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete (se ovan punkt 175), vilka för övrigt inte motiverade någon nedsättning enligt detta meddelande av det bötesbelopp som Kone ålades för överträdelsen i Nederländerna. Sökandena kan därför inte heller med framgång hävda att de hade några som helst berättigade förväntningar på att de skulle beviljas en nedsättning av böterna på den grunden.
- 221 För det andra anser sökandena att Kone till fullo samarbetade med kommissionen under hela förfarandet, utöver vad som krävs enligt 2002 års meddelande om samarbete. Kone lade inga hinder i vägen för kommissionen vid inspektionen av dess lokaler i Nederländerna och företaget gjorde allt som stod i dess makt för att underlätta för kommissionens anställda att samla in upplysningar. Vidare besvarade Kone snabbt och utförligt kommissionens begäran om upplysningar avseende Nederländerna, vilken mottogs den 13 september 2004. Slutligen var Kone mycket flexibelt vad beträffar kraven på konfidentiell behandling av de upplysningar som företaget lämnade, vilket underlättade kommissionens administrativa börda för att upprätta den icke-konfidentiella versionen av dess akt som skulle tillställas parterna.

222 Dessa argument kan inte godtas. Enligt artiklarna 18.1 och 20.3 i förordning nr 1/2003 är nämligen företagen skyldiga att besvara begäran om upplysningar och att underkasta sig undersökningarna. Om ett företag inte samarbetar under utredningen i större utsträckning än vad som åligger det enligt dessa bestämmelser, är en nedsättning av bötesbeloppet inte motiverad (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättsens dom av den 14 maj 1998 i mål T-317/94, Weig mot kommissionen, REG 1998, s. II-1235, punkt 283, och domen i det ovan i punkt 67 nämnda målet Scandinavian Airlines System mot kommissionen, punkt 218). Vidare kan det förhållandet att ett företag har uppgett sig vara flexibelt vad gäller begäran om konfidentiell behandling av de upplysningar som den lämnar till kommissionen inte anses underlätta kommissionens uppgift att fastställa och beivra överträdelser av unionens konkurrensregler (domen i det ovan i punkt 204 nämnda målet Mo och Domsjö mot kommissionen, punkterna 395 och 396). Som kommissionen har påpekat i det avseendet hindras inte en utredning av att det framställs en rimlig begäran om konfidentiell behandling, och det ankom under alla omständigheter på Kone att begära konfidentiell behandling av de uppgifter som företaget ansåg inte skulle lämnas ut till tredje man. De omständigheter som angetts ovan i punkt 221 kan således inte anses ha ingett Kone några berättigade förväntningar på att bolaget skulle beviljas en nedsättning av bötesbeloppet.

223 För det tredje har sökandena hävdatt att kommissionens beslut att inte bevilja Kone en nedsättning av dess bötesbelopp strider mot principen om likabehandling, eftersom inget av de andra företag som ålades böter hade lämnat upplysningar på eget initiativ och utanför 2002 års meddelande om samarbete som gjorde det möjligt för kommissionen att lättare fastställa överträdelserna. I det avseendet konstaterar tribunalen att sökandenas argument grundar sig på ett felaktigt antagande. Som framgår av skälen 845, 854 och 855 i det angripna beslutet beviljades nämligen Thyssen-Krupp, Schindler och MEE inte en nedsättning av sina böter på grund av att de hade lämnat ytterligare upplysningar på eget initiativ och utanför 2002 års meddelande om samarbete, utan på grund av att de hade uppgett att de inte bestred de faktiska

omständigheter som angavs i meddelandet om invändningar. Kones situation, å ena sidan, och situationen för de andra företag som ålades böter för kartellen i Nederländerna, å andra sidan, kan således inte anses vara jämförbara, och kommissionens vägran att sätta ned Kones bötesbelopp strider därför inte mot principen om likabehandling.

- 224 Sökandena har vidare hävdad att kommissionen borde ha beviljat Kone en nedsättning av bötesbeloppet, eftersom detta företag inte någon gång under förfarandet bestred kommissionens huvudsakliga konstateranden avseende de faktiska omständigheterna. Påståendet i skäl 851 och i fotnot 949 i det angripna beslutet, att det förhållandet att företaget inte har bestritt de faktiska omständigheterna i svaret på meddelandet om invändningar är ett rent formellt och tvetydigt ställningstagande, är således uppenbart felaktigt.
- 225 Tribunalen erinrar om att Kone, i sin ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete avseende Nederländerna, förnekade att mötena mellan konkurrenterna hade ett konkurrensbegränsande syfte. [*konfidentiellt*]. Det ska även framhållas att Kone aldrig tog tillbaka dessa uttalanden, utan försökte att motivera dessa i sitt svar på meddelandet om invändningar.
- 226 Kone uppgav visserligen i sitt svar på meddelandet om invändningar att det "inte ifrågasätter de faktiska omständigheter som anges i meddelandet om invändningar", att det "har varit delaktigt i ett samordnat beteende [inom branschen för] hissar och rulltrappor ... i Nederländerna från och med juni 1999 till och med den 5 mars 2004" och att det "inte bestrider att samverkan, i den mån den styrks av de faktiska omständigheterna i kommissionens akt ..., avsåg en enda och fortlöpande överträdelse". Kones svar på meddelandet om invändningar kännetecknas dock av samma tvetydighet som dess ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete avseende Nederländerna.

227 För det första, vad beträffar överträdelsena i Belgien, Tyskland och Luxemburg, innehåller Kones svar på meddelandet om invändningar varje gång uppgiften att företaget "inte bestrider de faktiska omständigheter som anges i kommissionens meddelande om invändningar", medan något liknande uttalande inte finns i den del av företagets svar på meddelandet om invändningar som avser överträdelsen i Nederländerna. Ett företag kan endast beviljas en nedsättning av bötesbeloppet till följd av att det inte har bestritt de faktiska omständigheterna om företaget, efter det att det har tagit del av meddelandet om invändningar, uttryckligen har informerat kommissionen om att det inte avser att bestrida de faktiska omständigheterna (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 144 nämnda målet *Groupe Danone mot kommissionen*, punkt 504). Ett uttalande om att Kone "inte bestrider att samverka, i den mån den styrks av de faktiska omständigheterna i kommissionens akt ..., avsåg en enda och fortlöpande överträdelse" kan inte, till skillnad från de uttalanden som gjordes beträffande de tre andra berörda medlemsstaterna, anses underlätta kommissionens uppgift att fastställa och beivra överträdelser av unionens konkurrensregler (domen i det ovan i punkt 204 nämnda målet *Mo och Domsjö mot kommissionen*, punkterna 395 och 396).

228 För det andra ska det konstateras att Kone, i sitt svar på meddelandet om invändningar, uppgav att dess anställda i Nederländerna "inte har deltagit i ett konkurrensbegränsande beteende, i vart fall inte i någon väsentlig omfattning". Även om Kone medgav att det "skulle ha kunnat överskrida gränsen för vad som var tillåtet", hävdade det likväl, med hänvisning till sin ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete avseende Nederländerna, att det förhållandet att det inte inges ett anbud avseende ett projekt eller att det lämnas ett icke konkurrenskraftigt kostnadsförslag kan bero på ett ensidigt affärsbeteende och innebär inte med nödvändighet att det föreligger en kartell. Vad beträffar kontrakten avseende underhåll och modernisering hävdade Kone i sitt svar på meddelandet om invändningar att dess policy på området grundade sig på "affärsrättsliga skäl" och att dess "strategi inte kunde ha ett konkurrensbegränsande syfte eller resultat". Beträffande nyinstallationer hänvisade Kone även, i beskrivningen av de projekt som omfattades av kartellen, till de bakomliggande affärsrättsliga skälen till företagets beteende och uppgav att det "följer av ovannämnda projekt inte bara att överträdelsen var mycket begränsad till sin omfattning, utan även att samverkan till sin art varierade från enbart en diskussion om projektet utan utbyte av information

om priser ... till utbyte av information om priser utan tilldelning av ett projekt ... och omfattade endast i mycket sällsynta fall tilldelning av [projekt] ...". Kone preciserade dessutom att "även om parterna tilldelade ett projekt, kunde det inte ha någon inverkan på marknaden" och att "[o]fta skulle resultatet ha blivit detsamma utan några kontakter mellan parterna ...". Likaså hävdade Kone, beträffande vissa individuella projekt [*konfidentiellt*], att kommissionens akt inte innehöll tillräckligt med bevis för att slutsatsen skulle kunna dras att det förelåg ett konkurrensbegränsande beteende.

- 229 För det tredje försökte även Kone, i sitt svar på meddelandet om invändningar, förringa bevisvärdet av ThyssenKrupps och Otis uttalanden, vilka – såsom framgår av skälen 370–530 i det angripna beslutet – var mycket viktiga för fastställandet av överträdelsen i Nederländerna. Kommissionen var tvungen att fullt ut bemöta Kones argument i skälen 531–541 i det angripna beslutet.
- 230 I likhet med kommissionen (skäl 851 i det angripna beslutet) finner följaktligen tribunalen att avsaknaden av bestridande från Kones sida av de faktiska omständigheterna avseende överträdelsen i Nederländerna var rent formell och tvetydig och inte hade någon positiv inverkan på fastställandet av de faktiska omständigheterna.
- 231 Av det ovan anförda följer att Kone, i sitt svar på meddelandet om invändningar, beskrev sitt deltagande i överträdelsen i Nederländerna antingen i rent hypotetiska termer eller genom att förringa åtgärdernas konkurrensbegränsande verkningar. Eftersom Kone dessutom har kritiserat de uttalanden som ThyssenKrupp och Otis gjorde i samband med deras respektive ansökan enligt 2002 års meddelande om samarbete avseende Nederländerna, ska det konstateras att Kones påståenden, vilka har återgetts ovan i punkt 227, med hänsyn till omständigheterna i förevarande fall inte var till någon som helst nytta för kommissionen (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 8 juli 2004 i mål T-48/00, Corus UK mot kommissionen, REG 2004, s. II-2325, punkt 193, och domen i det ovan i punkt 144 nämnda målet Groupe Danone mot kommissionen, punkt 505). Genom att i sitt svar på meddelandet om invändningar bestrida de huvudsakliga faktiska omständigheter som

kommissionen åberopade har Kone inte bidragit till att underlätta kommissionens uppgift att fastställa och beivra överträdelser av unionens konkurrensregler (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 204 nämnda målet *Mo och Domsjö* mot kommissionen, punkt 396). Kone utövade därigenom visserligen sin rätt till försvar på ett lagenligt sätt, men kommissionen kan inte klandras för att den inte, av det skälet, beviljade Kone en nedsättning av bötesbeloppet på grund av att bolaget inte bestred de faktiska omständigheterna.

²³² Kommissionen gjorde således en riktig bedömning när den, i skäl 851 i det angripna beslutet, i fråga om överträdelserna i Nederländerna beslutade att inte bevilja Kone en nedsättning av bötesbeloppet med anledning av dess samarbete utanför 2002 års meddelande om samarbete.

²³³ Sökandena har vidare hävdad att kommissionen åsidosatte principen om likabehandling när den beviljade ThyssenKrupp, Schindler och MEE en nedsättning av bötesbeloppet på grund av att bolagen inte bestred de faktiska omständigheterna, medan den nekade Kone en sådan nedsättning. Enligt sökandena – vilka för övrigt inte har ifrågasatt kommissionens konstateranden att ThyssenKrupp, Schindler och MEE uttryckligen uppgav, i deras svar på meddelandet om invändningar, att de inte bestred de faktiska omständigheter som angavs (skälen 845, 854 och 855 i det angripna beslutet) – framgår det av det angripna beslutet att de tre förstnämnda företagen i sina svar bestred vissa av kommissionens konstateranden avseende Nederländerna.

²³⁴ Tribunalen har erinrat om att enligt fast rättspraxis får inte kommissionen, vid bedömningen av kartelldeltagarnas samarbete, bortse från principen om likabehandling (se ovan punkt 135). Principen om likabehandling ska dock tillämpas mot bakgrund av legalitetsprincipen, enligt vilken ingen till sin egen förmån kan åberopa en rättsstridig åtgärd som har gynnat någon annan (se, för ett liknande resonemang, domstolens dom av den 4 juli 1985 i mål 134/84, *Williams* mot revisionsrätten, REG 1985, s. 2225, punkt 14, förstainstansrättens dom i det ovan i punkt 204 nämnda målet *SCA Holding* mot kommissionen, punkt 160, dom av den 20 mars 2002 i mål T-23/99, *LR AF* 1998 mot kommissionen, REG 2002, s. II-1705, punkt 263, och domen i det ovan i punkt 204 nämnda målet *Mo och Domsjö* mot kommissionen, punkt 398).

- 235 Det framgår vidare av rättspraxis att ett företag som uttryckligen uppger att det inte bestrider de faktiska omständigheter på vilka kommissionen stöder sina invändningar kan anses bidra till att underlätta kommissionens uppgift att fastställa och beivra överträdelse av unionens konkurrensregler. Kommissionen kan i beslut i vilka den konstaterar en överträdelse av dessa regler betrakta ett sådant beteende som ett medgivande av de faktiska omständigheterna och således som bevis för att de faktiska omständigheterna är riktiga. Således kan böterna sättas ned till följd av ett sådant beteende. Situationen är dock en annan om ett företag i sitt svar bestrider de huvudsakliga faktiska omständigheterna. Genom ett sådant förhållningssätt under det administrativa förfarandet bidrar företaget inte till att underlätta kommissionens uppgift att fastställa och beivra överträdelse av unionens konkurrensregler (domen i det ovan i punkt 204 nämnda målet Mo och Domsjö mot kommissionen, punkterna 395 och 396).
- 236 Då kommissionen, i skälen 845, 854 och 855 i det angripna beslutet, beviljar ThyssenKrupp, Schindler och MEE en nedsättning av bötesbeloppet med 1 procent på grund av att bolagen inte bestred de faktiska omständigheterna, ska det konstateras att dessa nedsättningar endast kan anses som tillåtna i den mån de aktuella företagen uttryckligen har uppgett att de inte bestrider dessa faktiska omständigheter (se, för ett liknande resonemang, förstainstansrättens dom av den 14 maj 1998 i mål T-347/94, Mayr-Melnhof mot kommissionen, REG 1998, s. II-1751, punkt 333, och domen i det ovan i punkt 204 nämnda målet Mo och Domsjö mot kommissionen, punkt 397) och, i sina svar på meddelandet om invändningar, inte har bestritt kommissionens huvudsakliga påståenden (se, för ett liknande resonemang, domen i det ovan i punkt 204 nämnda målet Mo och Domsjö mot kommissionen, punkt 396).
- 237 Talan kan inte vinna bifall såvitt avser denna grund, eftersom sökandenas grund baserar sig på antagandet att andra kartelldeltagare i Nederländerna beviljades rättsstridiga nedsättningar av böterna, i den mån det konkret framgår av de skäl i det angripna beslutet som sökandena har åberopat att nämnda deltagare faktiskt bestred de faktiska omständigheter som angavs i meddelandet om invändningar.

- 238 Vad för övrigt beträffar de av sökandena anförda uppgifterna vilka enligt deras mening visar att andra företag beviljades en nedsättning av sina böter på grund av att de inte bestred de faktiska omständigheterna, trots att de bestred de faktiska omständigheterna avseende Nederländerna i sina svar på meddelandet om invändningar framgår det av meddelandet om invändningar och av det angripna beslutet att dessa uppgifter saknar grund.
- 239 Vad först beträffar Schindler har sökandena hävdatt att det framgår av skälen 593 och 594 i det angripna beslutet att bolaget bestred att det förelåg en överträdelse av artikel 81 EG. Enligt sökandena framgår det vidare av skäl 667 i det angripna beslutet att Schindler hävdade att de otillåtna kontakterna mellan konkurrenterna inte hade medfört prishöjningar på marknaden och att endast en begränsad andel av projektet hade fördelats, medan konkurrensen mellan kartelldeltagarna fortsatte. Enligt skäl 751 i det angripna beslutet hävdade slutligen Schindler att konkurrenterna inte hade kommit överens om ömsesidiga bestraffningsåtgärder för att säkerställa en korrekt tillämpning av avtalen.
- 240 Tribunalen framhåller i det avseendet följande. Även om Schindler, såsom framgår av skälen 593 och 594 i det angripna beslutet, hävdade att artikel 81 EG inte kunde vara tillämplig på de aktuella kartellerna, eftersom kartellerna inte hade någon märkbar inverkan på handeln mellan medlemsstater på grund av deras nationella omfattning, ska det påpekas att företaget därigenom inte bestred de faktiska omständigheter som låg till grund för kommissionens bedömning av de aktuella överträdelsernas märkbara inverkan på handeln och som anges i meddelandet om invändningar. Uttalandena om avsaknaden av prishöjningar och det begränsade antalet fördelade projekt kan inte heller anses utgöra ett bestridande av de faktiska omständigheterna från Schindlers sida, eftersom dessa uppgifter framgår bland annat av punkterna 412, 415, 437 och 442 i meddelandet om invändningar. Schindlers argument, vars syfte var att avsaknaden av bestraffningsåtgärder skulle anses utgöra en förmildrande omständighet, utgör slutligen inte ett bestridande av de faktiska omständigheterna från bolagets sida, eftersom avsaknaden av bestraffningsåtgärder konstaterades i punkt 432 i meddelandet om invändningar. Schindler utnyttjade således enbart detta konstaterande för att visa att det skulle anses föreligga en förmildrande omständighet till förmån för bolaget.

- 241 Under alla omständigheter framgår det av den icke-konfidentiella versionen av Schindlers svar på meddelandet om invändningar, vilken har ingetts på tribunalens begäran, att Schindler – vilket i detta svar uttryckligen uppgav att det inte bestred de faktiska omständigheter som låg till grund för kommissionens invändningar – däri inte bestred de faktiska omständigheter som kommissionen hade angett.
- 242 Vad därefter beträffar ThyssenKrupp har sökandena hävdad att det framgår av skälen 593, 594 och 724 i det angripna beslutet att bolaget bestred att det förelåg en överträdelse av artikel 81 EG och hävdade att det inte hade deltagit i samtliga delar av överträdelsen. Enligt sökandena framgår det även av skälen 508, 513 och 515 i det angripna beslutet att ThyssenKrupp bestred vissa faktiska omständigheter rörande varaktigheten av dess deltagande i kartellen.
- 243 Även om ThyssenKrupp, såsom framgår av skälen 593 och 594 i det angripna beslutet, hävdade att artikel 81 EG inte kunde vara tillämplig på de aktuella kartellerna, eftersom kartellerna inte hade någon märkbar inverkan på handeln mellan medlemsstater på grund av deras nationella omfattning, påpekar tribunalen att bolaget däri-genom inte bestred de faktiska omständigheter som låg till grund för kommissionens bedömning av de aktuella överträdelsernas märkbara inverkan på handeln och som anges i meddelandet om invändningar. Möjligheten att ThyssenKrupp inte deltog i samtliga möten framgår av punkt 575 i meddelandet om invändningar. ThyssenKrupp förnekade inte alls denna omständighet, utan utnyttjade den enbart för att visa att det förelåg en förmildrande omständighet till förmån för bolaget (skäl 726 i det angripna beslutet). Vad slutligen beträffar det påstådda bestridandet av de faktiska omständigheterna rörande varaktigheten av bolagets deltagande i kartellen, vilket enligt sökandena framgår av skälen 508 och 513–515 i det angripna beslutet, ska det påpekas att ThyssenKrupps påstående att det inte deltog i några möten från mitten av år 2002 till april/maj 2003 redan angavs uttryckligen i punkt 506 i meddelandet om invändningar. I skäl 515 i det angripna beslutet var för övrigt kommissionen i huvudsak av den uppfattningen att det var möjligt att ThyssenKrupp inte hade deltagit i de möten som ägde rum under det andra halvåret år 2002, men att en sådan omständighet, även om den antogs vara styrkt, inte innebar att ThyssenKrupp hade lämnat kartellen.

- 244 Vad därefter beträffar MEE har sökandena först hävdade att det framgår av skäl 751 i det angripna beslutet att detta företag hävdade att det inte fanns någon kompensations- eller uppföljningsmekanism. Enligt sökandena framgår det vidare av fotnoterna 644, 676, 693, 697, 709, 713 och 714 i det angripna beslutet att MEE hävdade att det inte hade anmodats att delta i upphandlingen avseende sju projekt som omnämndes i meddelandet om invändningar och att företaget följaktligen inte hade ingett något anbud avseende dessa projekt. Dessutom framgår det av skäl 481 och fotnot 715 i det angripna beslutet att MEE bestred konstaterandet att företaget hade deltagit i andra möten rörande nyinstallation av utrustning efter september 2001. Enligt skäl 724 i det angripna beslutet hävdade MEE slutligen i sitt svar på meddelandet om invändningar att det inte hade deltagit i samtliga delar av överträdelsen.
- 245 Tribunalen finner att inte heller dessa uttalanden utgör ett bestridande av de faktiska omständigheter som angavs i meddelandet om invändningar.
- 246 Vad beträffar argumentet att det inte fanns någon kompensations- eller uppföljningsmekanism, ska det konstateras att detta förhållande framgår av punkt 431 i meddelandet om invändningar. I stället för att förneka denna omständighet försökte således MEE dra nytta av denna som en förmildrande omständighet för att erhålla en nedsättning av bötesbeloppet (skäl 751 i det angripna beslutet).
- 247 När det gäller påståendet att MEE hävdade att det inte hade anmodats att delta i upphandlingen avseende sju projekt som omnämndes i meddelandet om invändningar och att företaget följaktligen inte hade ingett något anbud avseende dessa projekt, framgår det av punkt 441 i meddelandet om invändningar att kunderna inte alltid anmodade alla kartelldeltagarna i Nederländerna att inge ett anbud avseende ett visst projekt. Som framgår av de skäl och de fotnoter som sökandena har nämnt, förnekade MEE under alla omständigheter inte att det hade kunnat delta i de aktuella mötena och att det hade informerats om diskussionerna (fotnoterna 644, 676, 693, 697, 713 och 714 i det angripna beslutet).

- 248 Det framgår dessutom av fotnot 709 i det angripna beslutet att MEE inte har bestritt ett konstaterande avseende de faktiska omständigheterna som kommissionen gjort, utan enbart ett påstående som gjordes av en enskild kartelldeltagare, nämligen Kone, och som omnämndes i punkt 497 i meddelandet om invändningar, vilket för övrigt inte har bekräftats av de övriga deltagarna.
- 249 Vad beträffar påståendet att MEE bestred att det hade deltagit i andra möten rörande projekt för installation av ny utrustning efter september 2001, räcker det att konstatera att sökandena inte har exakt identifierat något specifikt projekt för installation av ny utrustning som MEE skulle ha deltagit i efter september 2001.
- 250 Kommissionen konstaterade själv i punkt 575 i meddelandet om invändningar att MEE inte hade deltagit i samtliga möten, och MEE försökte utnyttja detta som en förmildrande omständighet för att erhålla en nedsättning av sitt bötesbelopp (skäl 724 i det angripna beslutet).
- 251 Det ska följaktligen konstateras att den anmärkning som avser att principen om lika-behandling åsidosattes under alla omständigheter grundar sig på det felaktiga antagandet att det framgår av de skäl i det angripna beslutet som sökandena har åberopat att Schindler, ThyssenKrupp och MEE bestred de faktiska omständigheterna avseende kartellen i Nederländerna.
- 252 Av det ovan anförda följer att ingen av anmärkningarna avseende bedömningen av Kones samarbete utanför 2002 års meddelande om samarbete vid fastställandet av överträdelsen i Tyskland och Nederländerna kan godtas.
- 253 Härav följer att talan ska ogillas i sin helhet.

Rättegångskostnader

²⁵⁴ Enligt artikel 87.2 i rättegångsreglerna ska tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. Kommissionen har yrkat att sökandena ska förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna. Eftersom sökandena har tappat målet, ska kommissionens yrkande bifallas.

Mot denna bakgrund beslutar

TRIBUNALEN (åttonde avdelningen)

följande:

- 1) **Talan ogillas.**
- 2) **Kone Oyj, Kone GmbH och Kone BV ska ersätta rättegångskostnaderna.**

Martins Ribeiro

Wahl

Dittrich

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 13 juli 2011.

Underskrifter

II - 5412

Innehållsförteckning

Det administrativa förfarandet	II - 5328
Kommissionens utredning	II - 5328
Tyskland	II - 5329
Nederländerna	II - 5330
Meddelandet om invändningar	II - 5330
Det angripna beslutet	II - 5331
Förfarandet och parternas yrkanden	II - 5337
Rättslig bedömning	II - 5339
Huruvida 1998 års riktlinjer och proportionalitetsprincipen åsidosattes vid fastställandet av utgångsbeloppet för böterna	II - 5340
Huruvida det skett ett åsidosättande av 2002 års meddelande om samarbete, av principen om skydd för berättigade förväntningar, av principen om likabehandling och av rätten till försvar	II - 5354
2002 års meddelande om samarbete	II - 5354
Kommissionens utrymme för skönmässig bedömning och unionsdomstolens prövning	II - 5357
Kones samarbete vid fastställandet av överträdelsen i Tyskland	II - 5359
Kones samarbete vid fastställandet av överträdelsen i Nederländerna	II - 5380
	II - 5413

Huruvida principen om skydd för berättigade förväntningar och principen om likabehandling åsidosattes vid fastställandet av den nedsättning av bötesbeloppet som beviljades med anledning av Kones samarbete under det administrativa förfarandet	II - 5393
Inledande synpunkter	II - 5393
Nivån på den nedsättning av bötesbeloppet som beviljades med anledning av att de faktiska omständigheterna avseende överträdelsen i Tyskland inte bestreds	II - 5394
Kommissionens vägran att bevilja en ytterligare nedsättning av bötesbeloppet med anledning av att det lämnades upplysningar och kompletterande klargöranden avseende överträdelsen i Tyskland	II - 5398
Kommissionens vägran att bevilja Kone en nedsättning av bötesbeloppet med anledning av företagets påstådda samarbete utanför 2002 års meddelande om samarbete vid fastställandet av kartellen i Nederländerna	II - 5399
Rättegångskostnader	II - 5412